

Benedic, Domine, fortitudini ejus : et opera
manuum ejus suscipe.

Populos vocabunt ad montem : ibi immolabunt
victimas justitiae.

Non est Deus alius, ut Deus rectissimi : ascen-
sor caeli auxiliator tuus.

Magnificentia ejus discurrunt nubes : habita-
culum ejus sursum, et subter brachia sempi-
terna.

Habitabit Israel confidenter in terra frumenti,
olei et vini : et caeli caligabunt rore.

Beatus es tu Israel, popule, qui salvaris in Do-
mino : ipse est scutum auxilii tui, et gladius glori-
ae tuae.

Negabunt te inimici tui : et tu eorum colla cal-
cabis.

Ascendit Moses in montem Abarim, vidit ter-
ram Abrahae et semini ejus promissam.

Mortuus est, nec cognovit homo sepulcrum
ejus : non caligavit oculus ejus, nec dentes ejus
moti sunt.

Non surrexit ei similis Propheta in signis et por-
tentis : qui nosset Dominum facie ad faciem.

Similem illum fecit in gloria sanctorum : os-
tendit illi gloriam suam.

In fide et lenitate ipsius sanctum fecit illum :
et elegit eum ex omni carne.

Docere Jacob testamentum suum, et judicia sua
Israel.

Gloria Patri, et Filio, et Spiritui Sancto : sicut
erat in principio, et nunc, et semper, et in sae-
cula saeculorum. Amen.

ORATIO ET CONCLUSIO.

CREATOR omnium, Deus, qui tua providentia
cuncta gubernas, attingens a fine usque ad finem
fortiter, et disponens omnia suaviter, quam sanctus
et mirabilis fuisti in Mose et Hebraeis, cunctis-
que operibus Pentateuchi ! Spectavimus in *Genesi*
potentiam tuam rerum omnium creationem : in
Exodo, singulariter erga tuos curam et providen-
tiam : in *Levitico*, sacram tuam religionem, victi-
mas et caeremonias : in *Numeris*, augustam tuam
in tantis populi castris magnificentiam : in *Deute-
ronomio*, fervorem tuum circa populi salutem,
amorem et zelum. Spectavimus veterem Eccle-
siam et rempublicam in populo a te electo insti-
tutam. Audivimus legis aeternae tuae rivulos, prae-
cepta tua sancta, moralia, judicialia et caeremo-
nialia. Laudent te caelum, terra, mare et omnia
quae in eis sunt : laudent te, et benedicant nomen
sanctum tuum in saecula. Da, Domine, ut in his
omnibus agnoscamus, et intueamur te, reverea-
mur te, colamus et amemus te ex toto corde, ex
tota anima, et ex tota fortitudine nostra. Da ut in
his omnibus adumbratum et depictum specule-
mur Unigenitum tuum, Christum Dominum, Sal-
vatore nostrum. Da quoque ut eundem agnoscat
Israel, populus olim a te electus, nunc derelictus et
aberrans. Salva, Domine, reliquias Israel : ipsienim
sunt filii Abrahae secundum carnem : ipsi sunt cog-
nati tui, cognati Apostolorum. Aufer ab eis velamen
litterae, et carnalium caeremoniarum, quod posi-

tum est super cor eorum, a diebus Mosis et Mes-
siae : ut in eis legant et videant spiritum, et mys-
teria Christi tui recondita : haec est enim vita
aeterna, ut cognoscat te solum verum Deum, et
quem misisti Jesum Christum. Da denique ut hic
commentarius tuae gloriae, et Mosis tuo illustran-
do serviat, ut quicumque haec legunt, et Penta-
teuchi, et Christi in eo figurati, et tuae majesta-
tis, quae aeternis omnium, aeternam cogniti-
onem nascantur, indeque ad majorem tui amo-
rem, reverentiam et cultum incitentur. Fave hisce
votis meis, S. Dei genitrix, Virgo Maria, effice
apud benedictum Filium tuum ut eorum compos
fiam. Tibi enim, ut matri meae, omniumque quas
mea sunt, secundum hunc factum meum, aequae ac
primam refero et offero : tibi Mosen hunc meum,
aequae ac Paulum, dico, trado, consecro. Tuus enim
est, non meus : tibi gloria, mihi autem confusio
faciei meae. Maria, mater Dei, memento mei, nunc,
et in hora mortis. Da denique ut haec scripta, hi
apices singuli laudent te tumque benedictum
Filium cum Patre et Spiritu Sancto : laudent, in-
quam, et hoc saeculo, et futuris omnibus, cunctis-
que haec lecturos ad iudicium ejus laudum invi-
tent : atque me mortuo perennem ejus gloriam
loquantur, et testentur universis aeternum et im-
mensum ejus laudandi et glorificandi deside-
rium.

Amen.

Quia leges Mosaeicae, sive veteris Testamenti, plurimas sunt, eaeque sparsim et confuse toto Pentateucho propo-
nentur, et commisceantur, visum est eas omnes hic in suas classes distribuere, unicuique quasi synopsi ob oculos
ponere.

SYNOPSIS

OMNIUM PRÆCEPTORUM,

QUE

DEUS MOYSI DEDIT, COLLECTA EX PENTATEUCHO.

Leges, sive præcepta Mosaeica, alia sunt	Simplicia : alia sunt	Moralia sive natura- lia.
		Ceremonialia.
Leges, sive præcepta Mosaeica, alia sunt	Mixta : alia sunt	Judicialia.
		Moralia et caeremo- nialia simul.
		Moralia et judicialia simul.
		Ceremonialia et judi- cialia simul.
		Moralia, caeremo- nialia, et judicialia si- mul.

Præcepta moralia, sive Decalogi.

I. Ego sum Dominus Deus tuus, fortis, zelo-
tes : non habebis deos alienos coram me : non
facies tibi sculptile : non adorabis ea, neque co-
les, *Exodi* xx, 4. Huc pertinent, et haec explicant
sequentia :

1. Audi, Israel : Dominus Deus noster, Domi-
nus unus est. Diliges Dominum Deum tuum ex
toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota
fortitudine tua, *Deut.* vi, 4.

2. Erunt haec verba in corde tuo : narrabis ea
filii tuis ; meditaberis in eis sedens et ambulans,
dormiens atque consurgens, *Ibid.*

3. Non tentabis Dominum Deum tuum, sicut
tentasti in loco tentationis, *Deut.* vi, 16.

4. Sancti estote, quia ego sanctus sum, Domi-
nus Deus vester, *Levit.* xix, 2.

5. Non inventur in te, qui lustret filium suum
aut filiam, ducens per ignem ; aut qui ariolos scis-
ciletur, et observet somnia atque auguria ; nec
sit maleficus, nec incantator, neque qui pytho-
nes consulat, nec divinos, et quaerat a mortuis
veritatem, *Deut.* xviii, 10.

6. Perfectus eris, et absque macula cum Do-
mino Deo tuo, *Ibid.* vers. 13.

7. Prophetam de gente tua, et de fratribus
tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus :
ipsum audies, *Ibid.* vers. 15.

8. Si surrexerit propheta, et frater, filius, filia,
aut uxor dixerit : Eamus, et serviamus diis alienis ;
non acquiesces, sed statim interficies, *Deut.*
xiii, 2 et 6.

9. Non facietis deos aureos, vel argenteos,
Exodi xx, 23. Non facietis vobis idolum, et sculpti-
tile, nec titulos erigelis, nec insigne lapidem,
ut adoretis eum, *Levit.* xxvi, 1.

10. Non adores, nec colas solem, lunam, stel-
las, etc., *Deut.* iv, 19. Quia Dominus Deus tuus
ignis consumens est, Deus amulator, *Ibidem*
vers. 24.

11. Dissipate aras eorum Gentium, confrin-
gite statuas, lucos comburite, idola comminite,
disperditae nomina eorum de locis suis, *Deuter.*
xii, 3.

12. Non addetis ad verbum quod vobis loquor,
nec auferetis ab eo, *Deut.* iv, 2.

13. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum :
nec enim habebit insontem Dominus eum,
qui id fecerit, *Exodi* xx, 7. Huc pertinent, et hoc
explicant sequentia :

1. Per nomen exteriorum eorum non jura-
bitis, neque audietur ex ore vestro, *Exodi* cap.
xxiii, vers. 13.

2. Per nomen Domini Dei tui jurabis, *Deuter.*
cap. vi, vers. 13.

3. Non perjuras in nomine meo, nec pollues
nomen Dei tui : ego Dominus, *Levit.* xix, 12.

4. Cum votum voveris Domino Deo tuo, non
tardabis reddere, quia requiret illud Dominus
Deus tuus ; quod semel egressum est de labiis
tuis, observabis, et facies, sicut promissisti Do-
mino Deo tuo, *Deut.* xxiii, 21 et 22.

5. Qui maledixerit Deo, et blasphemaverit no-
men Domini, morte moriatur, *Levit.* xxiv, 15.

III. Memento ut diem sabbati sanctifices: non facies omne opus in eo. Sex enim diebus fecit Deus cœlum, terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, et septimo die requievit, *Exodi xx, 8.*

IV. Honora patrem tuum, et matrem tuam, ut sis longævus super terram, *Ibid.* vers. 12. Huc pertinent quæ sequuntur:

1. Diis non detrahes, et Principi populi tui non maledices, *Exodi xxii, 28.*

2. Iudices et magistros constitues in omnibus portis tuis, ut iudicent populum justo iudicio, *Deut. xvi, 18.*

3. Non accipies personam, nec munera: quia munera excecant oculos sapientum, et mutant verba iustorum, *Ibidem.*

4. Coram cano capite consurge, et honora personam senis, et time Dominum, *Levit. xix, 32.*

V. Non occides, *Exodi xx, 13.* Huc pertinent:

1. Ne oderis fratrem in corde tuo, *Levit. cap. xvi, vers. 17.*

2. Non queras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum, *Ibidem.*

3. Non maledices surdo, nec coram cæco pones officium: sed timebis Dominum Deum tuum, *Ibid.* vers. 14.

4. Proximum vi non opprimes, *Ibid.* vers. 13.

5. Non interficere patres pro filiis, nec filii pro patribus, *Deut. xxiv, 16.*

VI. Non mœchaberis, *Exodi xx, 13.* Huc pertinent:

1. Prohibitiones matrimonii, et copulæ cum patre et matre, *Levit. xviii, 7; cum noverca, vers. 8; cum sorore, vers. 9; cum nepte, vers. 10; cum sorore privigna, vers. 11; cum amita et matretera, vers. 21 et 13.*

2. Rursum in gradibus affinitatis, cum uxore patris, vers. 14; cum nuru, vers. 15; cum uxore fratris, vers. 16; cum filia et nepte privigna, vers. 17; cum sorore uxoris, vers. 18.

3. De semine tuo non dabis idolo Moloch, *Ibid.* vers. 21.

4. Cum omni masculo non commiscearis, *Ibid.*

5. Cum omni pecore non colabis, *Ibid.*

6. Ne prostituas filiam tuam, *Levit. xix, 29.*

7. Non erit meretrix de filiabus Israel, nec

scortator de filiis Israel, *Deut. cap. xxiii, vers. 17.*

VII. Non furtum facies, *Exodi xx.* Huc pertinent:

1. Non decipiet unusquisque proximum suum, *Levit. xix, 11.*

2. Non contristabis, nec affliges advenam et peregrinum: quia et vos peregrini fuistis in Ægypto, *Exodi xxii, 21.*

3. Viduæ et pupillo non nocentis. Si laeseris eos, clamabunt ad me, et ego exaudiam eos, percutiamque vos gladio, et erunt urores vestre viduæ, et filii vestri pupilli, *Ibidem, et Deut. cap. x, vers. 18.*

4. Nolite facere iniquum aliquid in regula, in pondere, in mensura, *Levit. xix, 33.*

5. Statera justa, et æqua pondera sint, justusque modius, æquusque sextarius: ego Dominus, *Ibid.*

6. Non habebis in sacco diversa pondera, majus et minus: nec erit in domo tua modius major et minor, *Deut. xxv, 13.*

7. Non transferes terminos proximi tui, *Deut. xix, 14.*

8. Non facies quod iniquum est, nec injuste iudicabis: non consideres personam pauperis, nec honores vultu potentis, *Levit. xix, 15.*

9. Qui perusserit animal, reddet vicarium, in est, animal pro animali, *Levit. xxiv, 28.*

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium, *Exodi xx, 14.* Huc pertinent:

1. Non suscipies vocem mendacii, *Exodi cap. xxiii, vers. 4.*

2. Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut averso devies, *Ibid.*

3. Mendacium fugies, *Ibid.* vers. 7.

4. Non eris criminator, nec susuro in populo, *Levit. xix, 16.*

5. Non facies calumniam proximo tuo, *Ibidem* vers. 13.

IX. Non concupisces uxorem proximi tui, *Deuter. v, 20.*

X. Non concupisces domum proximi tui, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, et universa quæ illius sunt, *Ibid.*

HÆC SUNT MORALIA, SIVE NATURALIA PRÆCEPTA DECALOGI, QUÆ DEUS PER MOSEN HEBRÆIS DEDIT; SEQUUNTUR CÆREMONIALIA, IN SUAS CLASSES DISTRIBUTA.

- Cærimonialia
1. De loco victimarum et sanctuarii.
 2. De vasis Sancti sanctorum.
 3. De vasis Sancti.
 4. De vasis atrii.
 5. De tabernaculo et atrio.
 6. De vestibulo sacerdotum et pontificis.
 7. De consecratione eorum et Levitarum.
 8. De eorum dotibus et munitis.
 9. De eorumdem urbibus et proreutibus.
 10. De sacrificiis.
 11. De primogenitis, primitiis et decimis.
 12. De censu et oblationibus.
 13. De Nazareis et votis.
 14. De puerpera.
 15. De lepra et leprosis.
 16. De his qui fluunt semine aut sanguine.
 17. De eunucho et mamzera.
 18. De aqua lustrationis.
 19. De munditie casuorum.
 20. De simplicitate.
 21. De habitu et vestitu.
 22. De cibis mundis et immundis.
 23. De festis.
 24. De homicidiis.

I. Cærimonie de loco victimarum, et sanctuarii.

1. Cave ne offeras holocausta tua in omni loco, sed in eo quem elegerit Dominus, ibi offeres holocausta, victimas, decimas, primitias, vota, donaria et primogenita; ex hisque comedes ibi in conspectu Domini, et letaberis, *Deut. cap. xii, vers. 6, 7, 13, 14.*

2. Quod si longior sit via et locus, vendas ea, et proficiens ad locum, ex pretio eras quicquid tibi placuerit, sive ex armentis, sive ex ovibus, vinum quoque et siceram; et comedes coram Domino, tu et domus tua, et Levita, qui intra portas tuas est, *Deut. xiv, 24.*

3. Quin et si ad eum tantum mactes bovem, ovem aut capram, id facies apud templum, dummodo non procul ab eo habites, ut ibi adipem Deo adolere, et sanguinem illi effundere et libare possis, *Deut. xii, 20.*

4. Ter in anno ascendes ad templum, scilicet in Paschate, in Pentecoste, et in festo Tabernaculorum: nec apparebis in conspectu meo vacuus, *Deut. xvi, 16.*

5. Proclamabunt Levitæ maledictiones versus montem Hebal, in violantes legem Dei, et benedictiones versus Garizim, in observantes legem Dei juxta ritum explicitum *Deuter. xxvii.*

II. Cærimonie de vasis Sancti sanctorum, scilicet de arca, propitiatorio et Cherubim.

4. Arcam de lignis setim compingite, et deau-

II.

rate, cujus longitudo habeat duos cubitos et semis, latitudo cubitum et dimidium, altitudo cubitum et dimidium, habeatque quatuor circulos aureos, quibus inserantur duo vectes, ut portetur in eis, ponesque in arca tabulas legis, *Exodi cap. xxv, vers. 10.*

2. Facies et propitiatorium de auro mundis simo, quod sit operculum arce, *Ibid.* vers. 17.

3. Duos quoque Cherubim aureos facies, qui utrumque latus propitiatorii tegant, expandentes alas, et respiciant se mutuo: inde loquar ad te, *Ibid.* vers. 18.

III. Cærimonie de vasis Sancti, scilicet de mensa, candelabro et altari thymiamae.

1. Facies mensam de lignis setim, habentem duos cubitos longitudinis, et in latitudine cubitum, et in altitudine cubitum ac semissem: eamque inaurabis, et pones super eam panes propositionis in conspectu meo semper. Facies et annulos, et vectes, quibus portetur, *Exodi xxv, 23.* De panibus hisce vide dicta *Levit. xxiv, 5.*

2. Facies et candelabrum ductile ex talento auri, quod habeat septem calamos, qui singuli habeant tres ordines scyphorum, spherularum et liliorum. Impones eis lucernas septem cum oleo, ut luceant ex adverso, *Ibid.* vers. 31.

3. Lucernas has disponet et accendet sacerdos vespere, ut luceant usque mane, *Exodi xxvii, 21.*

4. Facies altare ad adolendum thymiama de lignis setim, habens cubitum longitudinis, et cubitum latitudinis, et duos cubitos altitudinis: vesties illud auro, facies et annulos, et vectes, quibus portetur; pones illud ante velum, quod est ante arcam, *Exodi xxx, 1.*

5. Adolebit sacerdos super illud thymiama, mane et vespere, *Ibid.* vers. 7.

6. Thymiama compones ex stacta, onyche, galbano, et thure lucidissimo, *Ibid.* vers. 34.

IV. Cærimonie de vasis atrii, scilicet de altari holocaustorum, et latro aneo.

1. Facies altare de lignis setim, quod habeat quinque cubitos in longitudine, et totidem in latitudine, et tres in altitudine; cavum erit; craticulam illi facies aneam, item vectes, denique lebetes, forcipes, fuscinaulas, et ignitum receptacula, *Exodi xxvii, 4.*

2. Ignis in altari semper ardebit, quem nutrit sacerdos, subjiciens ligna, *Levit. vi, 12.*

3. Altare de terra aut lapide insecto facies mihi, et offeres super eo victimas, *Exodi xx, 24.*

4. Non ascendes per gradus ad altare meum, *Ibid.* vers. 26.

5. Non plantabis juncum apud altare, *Deut. xvi, 21.*

6. Facies labrum æneum, ut missa aqua, lavent in ea sacerdotes manus suas et pedes, quando accessuri sunt ad altare, *Exodi xxx, 18.*

V. Cereemoniale de ipso tabernaculo et atrio.

1. Facies tabernaculum, id est Sanctum sanctorum, et Sanctum, et ante Sanctum, atrium.
2. In Sancto sanctorum ponas arcam, cum propitiatorio et Cherubim: item urnam cum manna, *Exodi xvi, 34*, et virgam Aaron quæ floruit, *Numer. xvii, 10.*

3. In Sancto ponas mensam in parte australi, candelabrum in meridionali, in medio altari thymiamatis, *Exodi xl, 20* et seq.

4. Denique in atrio ponas altare holocaustorum et labrum æneum, *Ibid. vers. 26* et seq.

5. Tabernaculum compinges ex viginti tabulis, utrimque in longum porrectis, et a tergo in latum decem tabulis; anteriore vero velo tegetur; tabule hæ singule erunt alte decem cubitos, late cubitum cum dimidio. Unde longitudo tabernaculi erit 30 cubitorum, latitudo decem, altitudo decem, ita ut Sanctum sanctorum habeat decem cubitos, tam longitudinis, quam latitudinis et altitudinis; Sanctum vero habeat reliquos 20 cubitos longitudinis, latitudinis vero et altitudinis decem; velum polytimum dividat Sanctum a Sancto sanctorum.

6. Tabule hæ singule habeant binas bases argenteas, quibus in terra subsistant; habeant et vices quinque utrimque, quibus invicem astringantur.

7. Tabule hæ pro tecto habeant quatuor tegumenta, scilicet primum, decem cortinarum polytumarum; secundum, undecim sagorum ciliciorum; tertium, pelles arietum rubricatas; quartum, pelles ianthinas, *Exodi xxvi.*

8. Atrium sit ante Sanctum sub dio, quod undique cingatur columnis et velis: in ejus anteriori parte sacerdotes sacrificent; in posteriori sit populus orans, et spectans sacrificia, *Exodi xxvii, 10.*

VI. Cereemoniale de vestibus Sacerdotum et Pontificis.

1. Facies pontifici sex vestes: primo, ephod, secundo, rationale cum 12 gemmis, in quibus insculpes 12 nomina filiorum Israel, item *urim* et *tumminim*, id est doctrina et veritas; tertio, tunica hyacinthinam cum zona polymita, ex qua inferne dependebunt tintinnabula, et mala punicæ; quarto, tiamam cum lamina aurea, cui inscribentur: « Sanctum Domino; » quinto, tunicam lineam cum balteo; sexto, femoralia lineæ.

2. Sacerdotibus vero facies, primo, femoralia lineæ; secundo, tunicam lineam cum balteo; tertio, cidarim, sive tiamam, *Exodi xxviii.*

VII. Cereemoniale de consecratione Pontificis, sacerdotum et Levitarum.

1. Facies unguentum ex stacte, cinnamomo,

calamo, casia et oleo, eoque unges et consecrabis tabernaculum, arcam, mensam, candelabrum, labrum, altare, omniaque vasa eorum, Aaronem quoque cum filiis, *Exodi cap. xxx, vers. 23.*

2. Consecra, o Moses, Aaronem et filios ejus sacerdotes, hoc ritu: primo, lava eos; secundo, indue eos vestibus sacerdotibus; tertio, offer vitulum pro peccato, et duos arietes, unum in holocaustum, alterum in hostiam pacificam, cum paalibus azymis; quarto, per dies septem quotidie unge tam ipsos, quam altare. Denique, die octavo Aaron suas quasi primitias celebrat, omnisque generis victimas immolet, *Exodi xxix* et *Levit. viii* et *ix*; tumque 12 principes 12 tribuum sua dona offerant tabernaculo rebus erecto, scilicet primo, simul sex plastra; secundo, seorsim atuguli vicissim suas victimas, et vasa ad usum tabernaculi. *Num. vii.*

3. Levitas hoc ritu consecra: primo, tu, o Moses, asperge eos aqua lustrationis; secundo, radant ipsi pilos omnes carnis sue; tertio, lavent vestes suas; quarto, offerant unum bovem pro peccato, alterum in holocaustum; quinto, siste eos Domino; sexto, filii Israel imponant eis manus suas; septimo, Aaron offerat eos Domino, eorumque boves immolans, pro eis orat, *Levit. cap. viii, vers. 6.*

VIII. Cereemoniale de eorum dotibus et munis.

1. Levite servient in tabernaculo a 25 anno usque ad 50, *Ibid. vers. 25.*

2. Levite custodiant et portent omnia vasa tabernaculi, *Num. iii, 6*, scilicet Caathilem portent arcam, mensam, candelabrum et altare; Gersonite cortinas et vela; Merarite tabulas, vectes, columnas et bases, *Num. iv.*

3. Sacerdotes careant maculis, id est vitis corporis, puta non sint ceci, non claudi, non parvo, grandi, vel torto naso, non fracto pede, vel manu, non gibbosi, non lippi, non habeant albuginem in oculo, non jugem scabiem, vel impetiginem, non sint herniosi, *Levit. xxi, 17.*

4. Sacerdotes abstineant funeribus et planctu.
5. Pontifex nec matrem, nec patrem plangat, *Ibid. vers. 2.*

6. Pontifex uxorem non ducat, nisi virginem, et nobilem, *Ibid. vers. 13.*

7. Sacerdotes, cum ingrediuntur tabernaculum, vinum et siceram non bibant, ne moriantur, ut discernant inter sanctum et profanum, utque doceant filios Israel precepta mea, *Levit. cap. x, vers. 9.*

8. Quicumque a stirpe Aaron fuerit leprosus, semivivus, aut immundus, non comedet ex his quæ Deo sanctificata sunt, *Levit. xxii, 4.*

9. Sacerdotum munus est: primo, sacrificare in atrio; secundo, quotidie vespere accendere lucernas candelabri in Sancto; tertio, singulis diebus sabbatis ponere novos panes propositionis in men-

sa; quarto, quotidie mane et vespere adolere thymiamam; quinto, benedicere populo.

10. Proprium pontificis est, semel in anno, in die expiationis, expiare totum populum, ipsumque tabernaculum, lustrando Sanctum sanctorum, *Levit. xvi.*

11. Hæc forma sacerdotes benedicant populo: Benedicat tibi Dominus, et custodiat te, ostendat tibi faciem suam, et miseratur tui, convertat Dominus vultum suum ad te, et det tibi pacem, *Num. vi, 24.*

IX. Cereemoniale de eorumden urbibus et conventibus.

1. In terra Israel partem non habeant sacerdotes et Levite, *Num. xviii, 20.*

2. Habitis Levitis urbes ad habitandum, et suburbana ad mille cubitos in circuitu, pro alendis eorum pecoribus, *Num. xxxv.*

3. Sacerdotes habeant, primo, omnia primogenita; secundo, omnes oblationes; tertio, omnes victimas, puta ex holocausto pellem; ex pacifica pectusculum, et armum dextrum; ex hostia pro peccato totam carnem; ex mincha totum, excepto pugillo qui crematur Domino, *Levit. vi* et *vii*, et *Num. xviii.*

4. Levite habeant omnes decimas, ex hisque rursum decimas dent sacerdotibus, easque meliores et selectiores, *Num. xviii, 26.*

5. Si Levites, desiderans servire Domino, ex urbe sua venerit ad templum, ut ibi ei ministret, partem ciborum accipiet eandem, quam et ceteri qui ministrant: insuper et partem decimarum, quæ ei in sua urbe ex lege debetur, nanciscetur, *Deut. xviii, 6.*

X. Cereemoniale de sacrificiis, scilicet de holocausto, mincha, hostia pacifica et victima pro peccato.

1. Victima holocausti sit mascula et integra, totaque Deo comburatur, excepta pelle, quæ cedit sacerdoti sacrificanti, *Levit. vii, 8*, et *Levit. i.*

2. Victima hæc sit vel ex bobus, vel ex ovibus et capris, vel ex turturibus et columbis, *Levit. i.*

3. Quotidie offeres holocaustum jure, puta agnum mane, et agnum vespere, qui tota nocte in altari cremetur, cum decima parte ephi simile, quæ conspersa sit oleo quartæ partis hin: et simul libabis vini quartam partem hin, tam mane, quam vespere, *Num. xxviii, 3.*

4. Mincha, id est sacrificium farreum, offeratur, vel ex simila, vel ex spicis, vel ex panibus coctis, sive cibano, sive saragine, sive craticula, *Levit. ii.*

5. Mincha sale condiatur, eique infundatur oleum, et imponatur thus.

6. Mincha sit infermentata, et careat melle, *Ibid.*

7. Pugillus ex mincha cremetur Deo: reliquum cedit sacerdoti, *Ibidem.*

8. Hostia pacifica sit bos, ovis, aut capra: ex ea, primo, sanguis et adeps, cum renibus, et cauda si sit ovis, adoleatur Deo; secundo, pectus et ar-

mus dexter cedit sacerdoti sacrificanti; tertio, caro reliqua cedit laico offerenti, *Levit. cap. iii.*

9. Immundus non comedet ex ea, *Levit. vii, 20*, sed soli mundi, tam mares, quam feminae, idque primo die, si sit hostia gratiarum actionis; vel etiam secundo die, si sit hostia votiva, vel spontanea: si quid supersit tertio die, ignis comburetur, *Levit. vii, 15.*

10. Hostia pro peccato, per ignorantiam commissa a pontifice, vel populo, sit hircus; a plebeo, sit capra, velovis, *Levit. iv.* Ex hæc sanguis, adeps, renes et cauda cremantur Deo, reliquam carnem comedent sacerdotes, cum filii masculis, *Levit. vii, 3*, et *Levit. vi, 18.*

11. Qui calumniam, aut injuriam fecit proximo, offerat arietem pro peccato, *Levit. vi, 6.*

12. Victima quælibet sit sine macula, id est sit integra, puta non sit cæca, fracta, scabiosa, etc. *Levit. xxi, 22.*

13. Victima carniū habeat sua libamina, puta simillam, oleum, vinum, sal et thus, ea mensura quæ prescribitur, *Numer. xv, 4.*

14. Si quando habebitis epulum, et dies festos, et calendas, canetis tubis super holocaustis et pacificis victimis, *Numer. x, 10.*

XI. Cereemoniale de primogenitis, primitiis et decimis.

1. Sanctifica mihi omne primogenitum masculi, tam de hominibus, quam de jumentis: meæ sunt enim omnia, *Exodi xiii, vers. 2* et *12.*

2. Primogenitum asini mutabis ovæ: quod si non redemeris, interficies, *Ibidem.*

3. Primogenitum hominis pretio redimes, puta quinque siclis, *Num. xviii, 16.*

4. Primogenitum animalis septem diebus sit cum matre sua: die octava reddes illud mihi, *Exodi xxi, vers. 30.*

5. Primogenita nemo poterit vovere: Domini enim sunt, *Levit. xxvii, 26.*

6. Primogenitum immundum redimatur, *Ibid. vers. 27.*

7. Non operaberis in primogenito bovem, et non tondebis primogenita ovium, *Deuter. xv, 19.*

8. In conspectu Domini Dei tui comedes ea per annos singulos, in loco quem elegerit Dominus, tu (o sacerdos) et domus tua, *Ibidem vers. 20.*

9. Primitias frugum terræ tuas deferens in domum Domini, *Exodi xxiii, 19.*

10. Primitias spicarum hordei offeres in Paschate, puta die secunda azymorum, *Levit. xxiii, vers. 10.*

11. Primitias panum offeres in Pentecoste, *Ibid. vers. 17.*

12. Primitias frugum omnium offeres in fine anni, easque offerens dies: Profreter hodie coram Domino, quod Deus introduxerit me in terram melle et lacte manantem, etc. *Deut. xxvi, 2* et seq.

13. Cum plantaveris arborem, fructus, quos tribus primis anni illa profert, abjices quasi immundos et intractabiles: fructus vero quarti

anni offeres Domino; itaque quinto anno vesceris fructibus ejus, *Levit. xix, 23.*

14. Decimæ fructuum et frugum omnium Deo offerantur. *Levit. xviii, 30.*

15. Decimæ animalium, puta ovis, bovis et capræ, Deo offerantur, *Ibid. vers. 32.*

16. Quotannis duplices decimas separabis, primas dandas Levitis, secundas pro itinere, et victimis dandas Deo, cum *3r* in anno ascendes ad templum; tertio vero anno tertias separabis decimas pro pauperibus, *Deut. xiv, vers. 22 et 23.*

XII. Caremoniale de censu solvendo et de oblationibus.

1. Quando tuleris summam filiorum Israel, dabunt singuli pretium pro animabus suis, puta dimidium sicii, idque trades in usus tabernaculi, *Exodi xxx, vers. 12, 13, 16.*

2. Offerant filii Israel pro fabrica tabernaculi aurum, argentum, æs, hyacinthum, purpuram, coccum, byssum, pilos caprarum, pelles arietum, ligna setim, oleum, aromata, lapides onychinos et gemmas, *Exodi xxv, 3.*

3. Non offeres mercedem meretricis, nec pretium canis in domo Domini Dei tui, *Deut. xxiii, vers. 18.*

4. Levite decimas meliores et pinguiores offerant Domino, *Num. xviii, 32.*

XIII. Caremoniale Nazarorum et votorum.

4. Vovens votum Nazaræi, vinum, siceram, et quicquid ab ovis exprimitur, non bibet, nec uvas recentes, aut siccas comedit. *Secundo*, comam non tondebit. *Tertio*, non intrabit ad funus, etiam patris et matris. *Quarto*, si quis coram eo moriatur, polluetur: unde radet caput die primo et septimo; octavo vero die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ, unum pro peccato, alterum in holocaustum. *Quinto*, completis diebus voti, offeret agnum anniculum in holocaustum, et ovem anniculam pro peccato, et arietem in hostiam pacificam, cum sua similia et libamine: tuncque radet caput, et crines comburet Domino, *Num. vi.*

2. Homo qui se devovit Deo, redimat se pretio, quod pro estate et sexu taxatur a Deo, *Levit. xxvii, 2.*

3. Animal immolabile, Deo per votum oblatum, reipsa detur, non mutetur in aliud, nec redimatur, *Ibid. vers. 9.*

4. Animal quod immolari non potest, si Deo voveatur, vendatur pretio, quod sacerdos statuet; quod si vovens dare voluerit, addat insuper quintam pretii partem, *Ibid. vers. 14.*

5. Domus Deo vota, pretio a sacerdote taxando vendatur: quod si vovens eam redimere voluerit, addat pretio taxato quintam ejus partem, *Ibid. vers. 14.*

6. Hæres vovens agrum hereditarium, qui triginta modis hordei seritur, redimere eum potest 50 siclis, solvendis pro rata annorum, qui supersunt usque ad jubileum: quod si eum non re-

dimat, sed ager alteri vendatur, nunquam ipse eam, ne quidem in jubileo, recipere poterit, sed ager absolute et in perpetuum cedit in jus Dei et sacerdotum, *Ibid. vers. 16.*

7. Si vovens agrum non sit hæres, sed emptor æri, hic redimet eum pretio quod taxabit sacerdos, juxta numerum annorum, qui supersunt usque ad jubileum: nam in jubileo ager ad primum heredem redire debet, *Ibid. vers. 22.*

8. Quod per votum *cherem*, id est anathematis, Deo consecratum est, non redimatur, sed moriatur, aut naturaliter, si animal sit; aut civiliter, si homo sit, domus aut ager, *Ibid. vers. 28.*

9. Pater filiæ, maritus uxoris votum irritare potest, si illi contradicat statim, id est primo die quo illud rescivit; quod si eo die taceat, secundo de e contradicere volumque irritare nequit, *Num. c. ap. xxx.*

XIV. Caremoniale purificationis puerperæ.

1. Mulier, si suscepto semine pepererit masculinam, immunda erit septem diebus, *Levit. xii.*

2. Octavo die circumcidetur infantulus, *Ibid.*

3. Ipsa manebit triginta diebus in sanguine purificationis suæ, *Ibid.*

4. Sin feminam pepererit, immunda erit 14 diebus, et 66 diebus manebit in sanguine purificationis suæ, *Ibid.*

5. Cumque expleti fuerint dies purificationis, offeret agnum anniculum in holocaustum, et pullos columbæ, sive turtures pro peccato: si pauper sit, offeret duos turtures tantum, vel duos pullos columbarum, *Ibid.*

XV. Caremoniale de lepra et leprosis.

1. *Levit. xiii*, septem statuuntur species lepræ. *Prima* est lepra alba et lucens, vers. 3. *Secunda* est lepra recurrens, vers. 7. *Tertia* est lepra incolita, vers. 10. *Quarta* est lepra mundissima, vers. 13. *Quinta* est lepra capitis et barbe, vers. 29. *Sexta* est lepra in calvitio, vers. 42. *Septima* est lepra vestis, vers. 47, et domus, cap. xiv, vers. 15.

2. *Levit. xiii, 44*, quinque mandantur leproso: *primo*, ut habeat vestes dissutas; *secundo*, caput nudum; *tertio*, os tectum; *quarto*, clamet se sordidum; *quinto*, solus habitet extra castra.

3. *Levit. xiv*, statuitur ritus, quo legaliter expiari debet is qui a lepra est curatus, scilicet ut *primo*, sacerdos aspergat expandum sanguine passeris, per alium passerem, alligatum baculo cedrino cum cocco et hyssopo; mox passerem vivum avolare sinat, vers. 5. *Secundo*, expandus lavet vestes, radat pilos corporis, ac lavet se ipsum, vers. 8. *Tertio*, die octavo offerat agnum pro delicto, et agnum pro peccato, et ovem anniculam in holocaustum, cum tribus decimis similiae, et olei sextario, vers. 10. Si mundandus sit pauper, pro hisce jam dictis, offerat agnum pro delicto, et duos turtures, vel duos pullos columbæ, unum pro peccato, alterum in holocaustum,

eum tribus decimis similiae et olei sextario, vers. 21. *Quarto*, sanguine agni tingat sacerdos aures dextram mundandi, et pollices dextræ manus et pedis. *Quinto*, ex oleo aspergat septies coram tabernaculo, reliquum olei fundat super extremum auriculæ dextræ, et super pollices manus ac pedis dextri, et super caput expandi, vers. 25 et seq. Similiratione lustranda est vestis, aut domus, cum a lepra fuerit curata, vers. 49.

XVI. Caremoniale de seminibus, concubentibus, menstruis et hæmorrhoidis.

1. Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit, *Levit. xv, 2.*

2. Omne stratum in quo dormierit, immundum erit, et ubicumque sederit, *Ibid.*

3. Si quis hominum tetigerit lectum ejus, lavabit vestimenta sua, etc. *Ibid. vers. 4.*

4. Si sanatus fuerit, numerabit septem dies, et lotis vestibus, et toto corpore, erit mundus, *Ibid. vers. 13.*

5. Die autem octavo offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ: unum pro peccato, alterum in holocaustum, *Ibid. vers. 14.*

6. Vir de quo egreditur semen coitus (concupiscens cum muliere), lavabit aqua omne corpus suum, et erit immundus usque ad vesperam, *Ibid. vers. 16.* Idem faciet mulier, *Ibid. vers. 18.*

7. Mulier qui patitur menstrua, septem diebus separabitur, *Ibid. vers. 19.*

8. Hæmorrhoida immunda erit; omne stratum in quo dormierit, et omne vas in quo sederit, pollutum erit, *Ibid. vers. 23.*

9. Si steterit sanguis, numerabit septem dies, et octavo die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ, unum pro peccato alterum in holocaustum, *Ibid. vers. 28 et 29.*

XVII. Caremoniale de eunucho et mamzer, sive spario.

1. Non intrabit eunuchus, altritis, vel amputatis testiculis, Ecclesiam Domini, *Deut. xxiii, 1.*

2. Non ingrediatur mamzer, hoc est de scorto natus, in Ecclesiam Domini, usque ad decimam generationem, *Ibid. vers. 2.*

XVIII. Caremoniale de aqua lustrationis ex cinere vitulae rufa.

1. Accipe vaccam rufam sine macula, que non portaverit jugum, hanc immolet sacerdos extra castra, totamque comburat cum ligno cedrino, cocco bis tincto, et hyssopo. Colliget autem vir cineres vaccæ, qui in aquam vivam spargentur, siveque is qui immundus est, presertim ex contactu mortui, vel mortuini, aspergetur die tertio et septimo, itaque expiabitur, *Num. xix.*

2. Ista est lex hominis qui moritur in tabernaculo: omnes qui ingrediuntur tentorium illius, et omnia vasa que ibi sunt, polluta erunt septem diebus: sic et qui tanguat cadaver, vel ossa, aut sepulcrum hominis mortui, immundi sunt, et ex-

piabuntur aspersione aquæ cineralis jam dictæ, die tertio et septimo, *Ibid. vers. 14.*

3. Si quis hoc ritu non fuerit expiatus, peribit anima illius de medio Ecclesie, *Ibid. vers. 20.*

XIX. Caremoniale de munditie castrorum.

1. Homo nocturno pollutus somnio egredietur extra castra, et non revertetur, prorsusquam ad vesperam lavetur aqua, *Deuter. xxiii, 10.*

2. Habebis locum extra castra, ad quem egrediaris ad requisita nature ferens paxillum in balneo; cumque sederis, facies per circuitum, et egesta humo operies quo relevatus es, et sint castra tua sancta, et nihil appareat in eis fedalitate: quia Dominus est in medio castrorum tuorum, *Ibid. vers. 12.*

XX. Caremoniale de simplicitate et fuga duplicitate.

1. Non seres vineam tuam altero semine, *Deut. xxii, 9.*

2. Non arabis in bove et asino, *Ibid. vers. 10.*

3. Non indueris veste ex lana et lino contexta, *Ibid. vers. 11.*

4. Jumentum tuum non facies coire cum alterius generis animalibus, *Levit. xix, 19.*

XXI. Caremoniale de habitu et vestitu.

1. Non attondebitis comam in rotundum, nec radetis barbam, *Levit. xix, 27.*

2. Super mortuo non incidetis carnes, neque figuras aliquas, aut stigmata facietis vobis, *Ibid. vers. 28.*

3. Non facietis calvitium super mortuo: quoniam populus sanctus es Domino, *Deut. xiv, 1.*

4. Vestes vestræ habeant fimbrias cum vittis hyacinthinis, que vos semper admoneant legis Dei, *Num. xv, 37.*

XXII. Caremoniale de cibis mundis et immundis.

1. Terrestria que ungulam dividunt, et ruminant, munda sunt, ut bos, ovis, hædus, cervus, caprea, bubalus, fragelaphus, pygargus, camelopardalus, *Deuter. xvi, 4.*

2. Quæ vero ungulam non dividunt, ut camalus, lepus, cuniculus, chærogryllus; aut non ruminant, ut porcus, immundæ sunt, *Levit. xi, 3 et 4.*

3. Pisces mundi sunt, qui habent pinnulas et squamas; immundi, qui vel pinnulis, vel squamis carent, *Ibid. vers. 9.*

4. Aves immundæ sunt, aquila, grypsus, halicæetus, ixix, vultur, milvus, struthio, noctua, larus, accipiter, herodius, cygnus, ibis, mergulus, porphyrio, nycteorax, onocrotalus et charadrius, *Deut. xv, 11.*

5. Omne quod reptat, et pennulas habet, immundum est, *Ibid. vers. 19.*

6. Reptila omnia immunda sunt, et tangentem contaminant, *Levit. xi, 29.*

7. Hæc est, que sallunt, munda sunt, *Ibid. xi,*

8. *Mastela*, mus, *crocodilus*, *mygale*, *cameleon*, *stellio*, *lacerta*, *talpa*, *imunda* sunt, *Ibid.* 29.

9. Omnis *cibus*, si *fusa fuerit* super eum aqua, *imundus* erit, *Ibid.* vers. 34.

10. Si *mortuum fuerit* animal, qui *cadaver* ejus tetigerit, *imundus* erit usque ad *vesperam*; et qui *comederit* ex eo, *lavabit* vestes suas, et *imundus* erit usque ad *vesperam*, *Ibid.* vers. 39.

11. Non *comedetis* animal *sponte mortuum*, sed *peregrino* illud *vendetis*, *Deut.* xiv, 21.

12. *Carnem* quæ a *bestiis* fuerit *prægestata*, non *comedetis*, sed *projicietis* canibus, *Exodi* xxii, 31.

13. *Adipem* non *comedetis*, sed *Deo* *adolebitis*, si *sitis* *juxta* *templum*, *Levit.* xvii.

14. *Sanguinem* non *comedetis*, sed *eum* *Deo* *offundetis*, *Ibid.*

XXXIII. Cæremoniale festorum.

4. *Mensis iste* (*Nisan*, id est *martius*) *primus* erit in *mensibus* anni. *Decima* ejus *die* tollat *sibi* quisque *agnum* aut *hædum*, qui *integer* sit, *masculus* *anniculus*, quem *immolabit* 14 *die* ad *vesperam*, *assabit*, et *comedet* cum *lactucis* *agrestibus*, et *panibus* *azymis*: *septem* *diebus* *comedetis* *azyma*, *Exodi.* xii, vers. 1 et seq.

2. Os non *confringetis* ex eo: *nullus* *incircumciscus* *vescetur* ex eo, sed *quicumque* *circumciscus* est, esto *sit* *advena*, sive *servus*, *Ibid.*

3. In *eadem* *domo* *comedetur*; non *efferes* *extra* *domum* *foras* et *carne*; non *relinquent* *quidquam* ex eo *usque* *mane*, sed *quod* *reliquum* est *igne* *comburent*, *Ibid.*

4. Qui *fuerit* *imundus*, aut in *via* *proeli*, *faciat* *phase* *mense* *secundo*, *die* 14 *ad* *vesperam*, *Num.* ix, 10.

3. In *loco* quem *elegerit* *Dominus* ut *habitet* *nomen* ejus *ibi*, *immolabis* *phase*, *Deut.* xvi, 6.

6. *Primo* *die* *azymorum* et *septimo*, *abstinebitis* ab *opere*, *Exodi* xii, 16.

7. *Secundo* *die* *azymorum* *offeretis* *primitias* *spicarum* *hordei*, et *cum* *eis* *offeretis* *agnum* in *holocaustum*: *ne* *ante* *gustabis* *novum* *panem*, aut *polentam*, *Levit.* xxii, 10.

8. In *pascate* *quotidie* *per* *septem* *dies*, *immolabis* in *holocaustum* *vitulos* *duos*, *arietem* *unum*, *agnos* *septem*, et *pro* *peccato* *hircum* *unum*, *cum* *suis* *libaminibus*, *Num.* xxviii, 16.

Pentecostes.

4. *Numerabis* a *secundo* *die* *azymorum* 80 *dies*, et *quingagesima* erit *pentecoste*, in qua *offeretis* *panes* *primitiarum* *duos*, *offeretisque* *cum* *panibus* *septem* *agnos*, *vitulum* *unum*, et *arietem* *unum* in *holocaustum*, *hircum* *alterum* *pro* *peccato*, et *duos* *agnos* in *hostiam* *pacificorum*, *Levit.* xxiii, 18.

2. *Rursum* *ratione* *festi*, *offeretis* *vitulos* *duos*, *arietem* *unum*, *agnos* *septem* in *holocaustum*, et *hircum* *unum* *pro* *peccato*, *Numer.* xxviii, 28.

Tubarum.

Prima *die* *mensis* *septimi* erit *festum* *clangoris* *tubarum*: *opus* non *facietis* in eo, *Levit.* xxiii, 24; *tuncque* *immolabis* *vitulum* *unum*, *arietem* *unum*, *agnos* *septem*, *Num.* xxix, 1.

Expiationis.

Decima *die* *mensis* *septimi*, erit *festum* *expiationis*; in eo *affligetis* *animas* *vestras*, *Levit.* xxiii, 27; in eo *offeretis* *vitulum* *unum*, *arietem* *unum*, *agnos* *septem*, *Num.* xxix, 7 *Insuper* *pontifex* *dabit* *sortes* *duobus* *hircis*, *uter* *immoletur*, *uter* *sit* *emissarius*, *expiabitque* *Sanctum*, et *Sanctum* *sanctorum* *eo* *ritu*, *quem* *dixi* *Levit.* xvi.

Tabernaculorum.

Decimo *quinto* *die* *mensis* *septimi*, *celebrabitis* *festum* *tabernaculorum* *per* *septem* *dies*, *tumque*, *primo*, *habitabitis* in *tabernaculis*; *secundo*, *accipietis* *fructus* *citri*, *spatulas* *palmarum*, *ramos* *myrti* et *salicem*, et *saltabitis* *letabundi* *coram* *Domino*, *Levit.* xxiii, 34; *tertio*, *offeretis* *per* *singulos* *dies* *victimam* *præscriptam*, *Num.* xxix, 12.

Cætus.

Dies *octava* erit *festum* *cætus* et *collectæ*, *Levit.* xxiii, 36.

Calendæ.

Primo *die* *cujusque* *mensis*, *offeretis* in *holocaustum* *vitulos* *duos*, *arietem* *unum*, *agnos* *septem*, *cum* *suis* *libaminibus*, *Num.* xxix, 11.

Sabbatum.

Septimo *die* *septimane*, erit *solemnitas* *sabbati*; in eo non *facietis* *opus*, nec *ignem* *accendetis*, *Exodi* xxxv, 3. *Tumque* *preter* *sacrificium* *juge*, *offeretis* *duos* *agnos* in *holocaustum*, *cum* *suis* *libaminibus*, *Num.* xxviii, 9.

Septimus annus.

Anno *septimo*, qui est *libertatis* et *remissionis*, *primo*, non *seres*, non *metes*, non *putabis*, non *vindemiabis*; *secundo*, *remittes* *fratri* *tuo*, *puta* *Judeo*, *omnia* *que* *tibi* *debet*; *tertio* *tervos* *Hebræos* *liberos* *dimittes*; *quarto*, *leges* *Deuteronomium*. *Hæc* *omnia* *patent* *Deut.* xv, 2 et seq., et *cap.* xxxi, 10, et *Exodi* xxv, 11, et *cap.* xxi, 2.

Jubileum.

1. *Anno* *septies* *septimo*, id est 49, *mense* *septimo*, *proclamabis* *sequentem* *annum* *quingagesimum*, *fore* *jubileum*, *Levit.* xxv, 8 et seq.

2. In *jubilæo*, *primo*, non *seres*, nec *metes*; *secundo*, *remittes* *Judeo* *omnia* *debita*; *tertio*, *servos* *manumittes*; *quarto*, *omnes* *redibunt* *ad* *avitas* *hereditates* *gratis*, et *sine* *pretio*, *Ibid.*

XXIV. Cæremoniale circa homicidia.

4. Si *inventum* sit *cadaver* *occisi* in *agro*, *senio-*

res *urbis* *vicinæ* *adducent* *vitulam* *ad* *vallem* *asperam*, *ibique* *eam* *maclabunt*, ac *super* *eam* *lavabunt* *manus* *suas*, et *dicent*: *Manus* *nostræ* *non* *effuderunt* *sanguinem* *hunc*, *nec* *oculi* *vide-*

runt; *propitius* *esto* *populo* *tuo* *Israel*, *Deut.* cap. xxi, vers. 4.

2. *Homicida* *casualis* *sit* in *urbe* *refugii*, *usque* *ad* *mortem* *pontificis*, *Num.* xxxv, 29.

ATQUE HÆC DICTA SINT DE CÆREMONIALIBUS MOSIS PRÆCEPTIS: SEQUUNTUR JUDICIALIA, IN SUAS CLASSES DISTRIBUTA.

Judicialia

1. Regis.
2. Belli.
3. Matrimonii et repudii.
4. Homicidiorum.
5. Cædis animalium.
6. Testis.
7. Servi et ancillæ.
8. Bestiarum.
9. Mercenariorum, peregrinorum et pauperum.
10. Pignorum.
11. Usurarum.
12. Furtorum et damnorum.
13. Depositum.
14. Commodati.

I. Judicialia regis.

4. *Regem* *delige* *ex* *gente* *tua*, *isque* *non* *multiplicet*, *primo*, *equos*; *secundo*, *uxores*; *tertio*, *opes*; *quarto* *describat* *legalitæ* *assidue* *Deuteronomium*; *quinto*, *superbe* *non* *offerat* *se* *supra* *populum*, *Deuter.* xvii, vers. 14 et seq.

II. Judicialia belli.

4. Si *xeris* *ad* *bellum*, *stabit* *sacerdos* *ante* *aciem*, *dicetque*: *Audi*, *Israel*, *nolite* *metuere*, *nolite* *cadere*, *quia* *Dominus* *in* *medio* *vestri* *est*, *Deut.* xx, 1.

2. *Duces* *quoque* *proclamabunt*, *ut* *qui* *ædificarunt* *novas* *domos*, *aut* *vineas*, *item* *sponti* et *pavidi*, *domum* *redeant*, *Ibid.* vers. 8.

3. *Quando* *egressus* *fueris* *adversus* *hostes* *tuos* in *pugnâ*, *custodies* *te* *ab* *omni* *re* *mala*, *Deut.* xxiii, 9.

4. Si *urbis* *se* *dedat*, *fiat* *tributaria*; *sin* *vi* *expugnatur*, *masculi* *omnes* *occidantur*, *preter* *infantes*: *in* *Chananea* *autem* *omnes* *omnino*, *etiam* *feminae* *et* *infantes*, *occidantur*, *Deut.* xx, 13.

5. *Arbores* *frugiferas* *juxta* *urbem* *ne* *cædas*, *sed* *infrugiferas*, *ut* *ex* *his* *machinas* *bellicas* *instruas*, *Ibid.* vers. 19.

6. *Fac* *duas* *tubas* *argenteas* *ductiles*, *quibus* *convoces* *populum*, *cum* *movenda* *sunt* *castra*, *Numer.* x.

7. Si *xeritis* *ad* *bellum*, *clangetis* *ululantibus* *tubis*, et *Deus* *recordabitur* *vestri*, *dabitque* *victoriam*, *Ibid.* vers. 19.

8. *Delebis* *memoriam* *Amalee* *de* *sub* *caelo*, *Deut.* xxv, 19.

9. *Delebis* *Chananeos* *omnes*, *Exodi.* cap. xxxii, vers. 33.

III. Judicialia matrimonii et repudii.

4. *Matrimonium* *nemo* *contrahet* in *gradibus* *consanguinitatis* et *affinitatis* *prohibitis*, *Levit.* cap. xviii. *Reversus* *eos* *ibi*, et in *præcepto* *sexto* *Dealogi*.

Ad *mulierem* *quæ* *patitur* *menstrua* *non* *accedes*, *Levit.* xviii, 19.

3. Si *frater* *mortuus* *sit* *sine* *liberis*, *uxorem* *ejus* *accipiet* *frater* *ejus*, et *suscipiet* *semen* *fratri* *suo*, et *primogenitum* *nominis* *illius* *nominabit*, *Deut.* xxv, 5.

4. *Si* *noluerit*, *uxor* *fratris* *coram* *senioribus* *tollet* *calcæamentum* *de* *pedibus* *ejus*, et *spnet* *in* *faciem* *ejus*, *vocabiturque* *domus* *discalceati*, *Ibid.*

5. *Si* *uxor* *non* *invenit* *gratiam* in *oculis* *mariti*, *ob* *aliquam* *foeditatem*, *scribet* *libellum* *repudii*, et *dabit* *in* *manu* *illius*, et *dimittet* *eam*, *Deut.* xxiv, 1.

6. *Si* *uxor* *dimissa* *nupserit* *secundo* *marito*, et *ille* *deinde* *dimiserit* *eam*, *non* *poterit* *illa* *ad* *primum* *maritum* *reverti*, *Ibid.* vers. 3.

7. *Si* *quis* *in* *bello* *captam* *mulierem* *alienigenam*, *ob* *pulchritudinem* *adamavit*, *introducet* *eam* *in* *domum* *suam*, *quæ* *radet* *caput* *suum*, et *præcidet* *ungues*, ac *mutabit* *vestem*, *flebitque* *patrem* *et* *matrem* *per* *mensum*, *quo* *expleto* *accipiet* *eam* *in* *uxorem*: *si* *postea* *ei* *displicerit*, *non* *vendat*, *sed* *liberam* *eam* *dimittat*, *Deut.* cap. xxi, vers. 11.

8. *Si* *maritus* *habuerit* *duas* *uxores*, *unam* *dilectam*, *alteram* *ydiosam*, et *filium* *odiosum* *fuerit* *primogenitus*: *dabit* *ei* *jura* *primogenituræ*, *ne* *præferet* *ei* *filium* *dilectæ*, *Ibid.* vers. 18.

9. *Puellæ* *quæ*, *deficiente* *prole* *mascula*, *hæredes* *sunt* *patris* *sui*, *nubant* *in* *tribu* *sua*, *non* *aliena*, *Num.* xxxvi, 7.

IV. Judicialia circa homicidia.

1. *Qui* *percusserit* et *occiderit* *hominem*, *morla* *morietur*, *Levit.* xxiv, 17.

2. *Non* *accipies* *pretium* *ab* *eo* *qui* *rens* *est* *sanguinis*, *sed* *occides* *eum* *sine* *miseriordia*, *Num.* xxxv, 31.

3. *Qui* *irrogaverit* *maculam*, *sicut* *fecit*, *sic* *fiet* *ei*: *oculum* *pro* *oculo*, *dentem* *pro* *dente*, *restituet*, *Levit.* xxiv, 19.

4. *Qui* *casu*, *vel* *ignorans* *occidit* *hominem*, *fugiet* *ad* *civitates* *refugii*, *ibique* *manebit* *usque* *ad* *mortem* *pontificis*, *Num.* xxxv, 25.

5. Si extra urbes refugii deprehendatur, propinquus occisi interficiet eum, *Ibid.* vers. 19.

6. Qui percusserit virum lapide, si surrexerit ille, et ambulaverit foris, percussus operas ejus et impensas in medicos restituet, *Exodi* xxi, 19.

7. Qui percusserit servum vel ancillam virga, et illi mortui fuerint in manibus ejus, criminis reus erit, *Ibid.*

8. Sin autem uno die, vel duobus supervixerint, non subiacebit poenae: quia servus est, qui pecunia est emptus, *Ibid.*

9. Si rixati fuerint viri, et percusserit quis mulierem pregnantem, et abortum quidem fecerit, sed ipsa vixerit, pendet percussor id quod arbitri judicabunt, *Ibid.*

10. Sin autem mors ejus fuerit subsequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, *Ibid.*

11. Si percusserit quis oculum servi aut ancillae, et luscus eos fecerit, dimittet eos liberos pro oculo quem eruit: pari modo si dentem eis excusserit, *Ibid.*

12. Qui furem diurnum occidit, occidatur, *Exodi* cap. xxi, vers. 3.

13. Facies murum tecti per circuitum, ne quis ex eo labatur, sisque sanguinis reus, *Deut.* xxii, 8.

14. Suspensi cadaver non manebit in ligno, sed eadem die sepeliatur: quia maledictus omnis, qui pendet in ligno, *Deut.* xxi, 22.

15. Si quem iudices plagis dignum judicent, pro mensura delicti, erit et plagarum modus, sed numerum quadragenarium non excedet, *Deuter.* xxv, 3.

16. Si rixati fuerint duo viri, et uxor unius apprehenderit verendam alterius, abscondes manum illius, *Deuter.* xxv, 11.

V. Iudiciale circa caetera animalium.

1. Qui percusserit animal, reddet aliud, *Levit.* cap. xxiv, vers. 21.

2. Si bos cornu percusserit virum aut mulierem, et mortui fuerint, lapidibus obruetur, *Ibid.*

3. Si bos corrupta fuerit, et contestati sunt dominum, nec recuserit eum, occideritque hominem, bos lapidibus obruetur, et dominum ejus occidat, *Ibid.*

4. Si servum, vel ancillam invaserit, triginta siclos argenti domino dabit: bos vero lapidibus opprimetur, *Ibid.*

5. Si quis aperuerit cisternam, cecideritque bos aut asinus in eam; reddet dominus cisternae pretium jumentorum: quod autem mortuum est, ipsius erit, *Ibid.*

6. Si bos alienus bovem alterius vulneraverit, et ille mortuus fuerit; vendent bovem, et dividunt pretium: cadaver quoque mortui inter se dispartient, *Ibid.*

7. Si enim scilicet quod bos corrupta esset, et non custodivi eum dominus, reddet bovem pro bove, et cadaver integrum accipiet, *Ibid.*

1. Non stabit testis unus contra alium; sed in ore duorum aut trium testium stabit omne verbum, *Deuter.* xix, 15.

2. Testis falsus crimen talione luat, detque animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, etc., *Ibid.*

3. Manus testium prima lapidet colentem deos alienos, deinde manus reliqui populi, *Deuter.* cap. xvii, vers. 7.

4. Testis, nisi indicaverit id quod vidit aut scit, portabit iniquitatem suam, *Levit.* v, 1.

VII. Iudiciale servi et ancillae, id est servae.

1. Non trades servum domino suo, qui ad te confugerit, *Deut.* xxiii, 15.

2. Si emeris servum Hebraeum, sex annis serviet tibi, et in septimo egredietur liber gratis, *Exodi* xxi, 1. Non dimittes eum vacuum, sed dabis ei vitium, *Deuter.* xv, 13.

3. Cum quali veste intraverit, cum tali exeat; si habens uxorem, et uxor egredietur simul, *Exodi* xxi, 3.

4. Sin dominus dederit illi uxorem, et pepererit filios, mulier et liberi erunt domini sui; ipse vero exibat cum vestitu suo, *Ibid.*

5. Si uxorem et proles nolit dimittere servus, iudices ad postem aeternum ejus perforabit subula, et servus erit domino suo in saeculum, id est usque ad jubileum, *Ibid.* vers. 6.

6. Hebraea in servam emi nequit, nisi herus promittat se eam sibi, vel filio in uxorem accepturum; quod si illa postea ei displicerit, non vendet eam, sed liberam dimittet, *Ibid.* vers. 7.

7. Si eam filio uxorem dederit, et insuper aliam ei superinduxerit, curabit ut priori, scilicet servae, jus conjugale constet, cum congruo vestitu, et pretio pudicitiae, id est sustentatione uxori debita: si tria ista non fecerit, egredietur serva gratis, fiatque libera, *Ibid.*

8. Si paupertate compulsus vendiderit se tibi frater tuus, non eum opprimes, sed quasi mercenarius operabitur apud te, usque ad jubileum, tumque cum liberis suis liber egredietur, *Levit.* cap. xxv, vers. 39.

9. Servus et ancilla sint vobis de nationibus quae in circuitu vestro sunt: et de adventis, *Ibid.* vers. 44.

10. Si quis Hebraeus se vendiderit peregrino, unus e propinquis redimet eum pretio, taxando pro rata annorum, qui supersunt usque ad jubileum; quod si redemptus refundere possit, exibat liber: sin autem, ut mercenarius serviet propinquo redimenti se, usque ad jubileum, *Ibid.* vers. 47.

VIII. Iudiciale circa misericordiam in bestias.

1. In nido non accipies matrem cum pullis, *Levit.* xxiii, 8.

2. Si videris asinum amici, vel inimici tui sub onere decumbere, erigendo eriges eum, *Deuter.* xxiii, 4, *Exodi* xxiii, 5.

3. Non arabis in bove et asino, *Deut.* xxii, 10.

4. Non coques haedum in lacte matris, *Exodi* cap. xxiii, vers. 19.

5. Non alligabis os bovi trituranti, *Deut.* xxv, 4.

6. Si videris bovem, asinum, aut pecundem, etc., fratris tui errare, colliges et reduces eum fratri tuo, etiamsi is tibi sit inimicus, *Deut.* xxii, 1.

7. Primogenitus bovis septem diebus sit cum matre sua, die octava offeres illum Domino, *Exodi* cap. xxii, vers. 20.

IX. Iudiciale circa mercenarios, peregrinos, pupillos et viduas.

1. Non delinabis mercedem mercenarii usque mane, *Levit.* xix, 13.

2. Ingressus vineam proximi tui, comede uvas, quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas. Idem facies in segete et spicis, *Deut.* xxiii, 24.

3. Cum messueris segetes, non tondebis eas usque ad solum, nec remanentes spicas colliges: neque in vinea tua racemos et grana decidentia congregabis, sed pauperibus et peregrinis capiendi dimittes, *Levit.* xix, 9.

4. Idem facies in olivis, in olea post excussio-nem remanentibus, *Deut.* xxiv, 20, et in manipulo quem oblitus es in agro, *Ibid.* vers. 9.

5. Cura ut in te non sit indigens et mendicium, *Deut.* xv, 4.

6. Aperis manum pauperi, et dabis mutuum, esto annus septimum remissionis instet, *Ibid.* vers. 7.

X. Iudiciale circa pignora.

1. Si pignus acceperis a proximo vestimentum, ante noctem reddes ei: quia ipsum est, in quo dormit, *Exodi* xxii, 26.

2. Non accipies loco pignoris inferiorem et superiorem molam: quia inde ipsi et alii vivunt, *Deut.* xxiv, 6.

3. Cum repetes a proximo rem tuam, non ingredieris domum ejus, ut pignus auferas; sed stabis foris, et ille tibi proferet quod habuerit, *Ibid.* vers. 10.

XI. Iudiciale circa usuras.

1. Non foverabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem; sed alieno: fratri autem tuo absque usura, id quo indiget, commodabis, *Deut.* xxiii, 19.

2. Si pecuniam mutuum dederis populo meo pauperi, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes, *Exodi* xxiii, 25.

XII. Iudiciale circa furta et damna illata.

1. Si quis furatus fuerit bovem aut ovem, et occiderit, aut vendiderit, quinque boves pro uno, et quatuor oves pro una restituet, *Exodi* xxii, 1.

2. Si vivens bos, aut asinus apud eum repertus fuerit, duplum restituet, *Ibid.* vers. 4.

3. Si non habet quod reddat, ipse vendatur, *Ibid.*

4. Occidens furem nocturnum, innocens habeatur; occidens vero furem diurnum, occidatur, *Ibid.* vers. 2.

5. Qui deliquerit, et damnum fecerit proximo, confitebitur peccatum suum, et reddet ipsum caput, quantumque insuper partem ei in quem peccavit, *Num.* v, 3.

6. Si laeserit quispiam agrum, vel vineam, et dimiserit jumentum suum, ut depascatur aliena, quidquid optimum habuerit in agro aut vinea, pro damni aestimatione restituat, *Exodi* cap. xxii, vers. 3.

7. Si egressus ignis invenerit spinas, et comprehenderit segetes in agris, reddet damnum, qui ignem succendit, *Ibid.* vers. 6.

8. Plagiarius, qui furatur hominem, ut vendat, occidatur, *Deut.* xxiv, 7.

XIII. Iudiciale circa depositum.

1. Si depositarius per fraudem rem depositam interverterit, restituet duplum, *Exodi* xxii, 9.

2. Si per negligentiam ejus, res deposita sublata sit furto, reddet simplum, *Ibid.* vers. 12.

3. Si sine ejus negligentia et culpa res sublata sit, nihil restituet, *Ibid.* vers. 10 et 11.

4. Si depositum, puta animal, occisum sit a bestia, depositarius deferat ad deponentem id quod occisum est, et nil aliud restituat, *Ibid.* vers. 13.

XIV. Iudiciale circa commodatum.

1. Qui a domino aliquid commodato postulat, si illud debilitatum aut mortuum fuerit domino non presente, reddere compellitur, *Exodi* cap. xxii, vers. 14.

2. Quod si dominus praesens fuerit, non restituet, praesertim si commodatarius vel conductor commodatum non acceperat gratis, sed ejus usus mercede conduxerat, *Ibid.*

HEC DICTA SUNT DE SIMPLICIBUS MOSIS PRÆCEPTIS ET LEGIBUS: SEQUUNTUR MIXTAE, SIVE COMPOSITAE, AC IN PRIMIS MORALES AC CEREMONIALES SIMUL.

1. Memento ut diem sabbati sanctifices, *Exodi* xx, vers. 8.

2. Cave in matrimonio, et copula carnali gradus consanguinitatis et affinitatis, tum jure na-

tura, tum lege divina ceremoniali vetitos *Leviti* cap. xviii, quos recensui in sexto praecepto Decalogi.

3. Omnia quod Dominus conseruatur vota continent

id est anathematis, redimi non poterit, sed morte morietur, *Levit. xxvii*, vers. 28 et 29.

4. Decimas, et primitias animalium et frugum offer Domino, *Levit. xxvii*, vers. 30 et 32.
5. Ferias Domini celebrabis, *Levit. xxiii*, 4.
6. Erunt præcepta Dei in corde tuo: ligabis ea quasi signum in manu tua, eruntque et movebuntur inter oculos tuos, scribesque ea in limine et in ostiis domus tue, *Deut. vi*, 3.

SECUNDÆ MOSIS LEGES MIXTÆ, SUNT MORALES ET JUDICIALES SIMUL.

I. Circa quatuor prima Decalogi præcepta.

1. Maleficos non patieris vivere, *Exodi xxii*, 18.
2. Qui immolat diis, occidetur, *Ibid.* vers. 20.
3. Vir sive mulier, in quibus pythonicus, vel divinationis fuerit spiritus, morte moriantur, lapidibus obruent eos, *Levit. xx*, 27.
4. Qui dederit de semine suo Moloch, lapidetur, *Ibid.* vers. 2.
5. Si surrexerit propheta, filius, filia, aut uxor tua, et dixerit: Eamus, et serviamus diis alienis, statim interficies eum; sit primum manus tua super eum, et post te omnis populus mittat manum: lapidibus obrutus necabitur, *Deut. cap. xiii*, vers. 2, 6, 7, 8.
6. Si urbs idem fecerit, delebis eam cum incolis usque ad pecora: omnia quæ in ea sunt succendes et combures Domino Deo tuo, et sit tumulus sempiternus: non edificabitur amplius, *Ibid.* 13.
7. Qui maledixerit Deo, et blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit, *Levit. xxiv*, 16.
8. Chanaanos omnes perdendo perdes, non inibis cum eis fœdus, nec conjugia; non habitabunt in terra tua: avocabunt enim filios tuos a me, et colent deos alienos, *Exodi xxiii*, 33.
9. Qui percusserit patrem, aut matrem, morte moriatur, *Exodi xxi*, 11.
10. Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur, *Ibid.* vers. 7.
11. Parentes filium rebellem et epulonem adducent ad iudices: ex quorum sententia, lapidabit eum omnes homines urbis illius, *Deut. xxi*, 19.

II. Circa sextum præceptum, puta circa incestam copulam et ibid. sim.

1. Mœchus et adultera morte mulcentur, *Levit. xx*, 4.

TERTIÆ MOSIS LEGES MIXTÆ, SUNT CÆREMONIALES ET JUDICIALES SIMUL.

1. Qui non fecerit phase stato tempore, exterminabitur de populis suis, *Num. ix*, 13.
2. Septem diebus (phase) non invenietur fermentum in domibus vestris: qui comederit fer-

7. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino, nec addas quidquam, nec minuas, *Deut. xii*, 32.

8. Ascendes ad templum ter in anno, *Deut. xvi*, 10.
9. Consecra sacerdotes et pontifices, *Exodi xxix*.
10. Offer Domino sacrificia, et victimas quaslibet, *Levit. i* et seq.
11. Offer aurum, argentum, œs, etc., ad fabricam templi, *Exodi xxv*, 3.

2. Si quis dormierit cum noverca, vel nuru sua, vel cum masculo, uterque moriatur, *Ibid.* Sic et qui dormierit cum matertera, amita, uxore fratris, vel patri, aut avunculi sui, *Ibid.* vers. 18 et seq. Item qui viderit turpitudinem sororis suæ, *Ibid.* vers. 17.

3. Qui supra uxorem filiam duxerit matrem ejus, vivas ardebit cum eis, *Ibid.* vers. 14.

4. Vir, vel mulier, quæ cum pecore congressa est, morte moriatur, *Ibid.* vers. 15.

5. Si quis in urbe concubuerit cum virgine, quæ alteri desponsa est, et illa non clamavit, uterque lapidibus obruetur, *Deuter. cap. xxii*, vers. 23.

6. Sin in agro id fecerit, ipse morietur solus: puella nihil patietur, *Ibid.*

7. Qui vim inferit virgini non desponsata, eam habebit uxorem, nec poterit eam unquam dimittere; et insuper patri ejus solvet 50 siclos, *Ibid.* vers. 29.

8. Si quis dormierit cum ancilla, id est serva, vapulabunt ambo, et non morientur: quia non fuit libera, offerentque aristem pro peccato Domino, *Levit. xix*, 20.

9. Si concubuerit quis cum virgine non desponsata, dotabit eam, et habebit eam uxorem, *Exodi xxii*, 16.

10. Si pater virginis eam dare noluerit, dotabit eam, *Ibid.*

11. Si maritus accuset sponsam dicens: Non inveni eam virginem: si verum est, quod objicit, lapidibus obruent eam; sin autem, proferent parentes virginis signa virginitatis ejus, et ex iis iudices condemnabunt maritum ad verberationem, et ad centum siclos argenti, dandos patri sponsæ, atque sponsam tota vita sua retinere cogetur, *Deut. xxii*, 13.

12. Non induetur mulier veste virili, nec vir utetur veste feminea, *Deut. xxii*, 5.

mentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel, *Exodi xii*, 19.

3. Si difficile et ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, inter sanguinem et sanguinem,

lepram et lepram, causam et causam, et iudicium intra portas tuas videris verba variari, etc., venies ad sacerdotes et ad iudicem, faciesque quodcumque dixerint tibi, etc.

Qui autem superbierit, nolens obedire sacerdotis imperio, et decreto iudicis, morietur, *Deut. xvii*, 8.

4. Idumæi et Egyptii non intrabunt in Ecclesiam Domini, usque ad tertiam generationem, nec mamzer usque ad decimam, nec Ammonites et Moabites usque in æternum, quia noluerunt vobis occurrere cum pane et aqua, et quia conduxerunt contra te Balaam: non facias cum eis pacem, nec quæras eis bona, *Deuter. xxiii*, vers. 4 et seq.

5. Si inveneris nidum, non capies matrem eum pullis: sed capies pullos, et matrem evolare sinas, *Deuter. xxii*, 6.

6. Non arabis in bovo et asino, *Deuter. xxii*, 10.

7. Si maritus zelotypus uxorem habeat suspectam de adulterio, adducet eam ad sacerdotem, qui dabit ei bibere aquas maledictionis: quis cum biberit, si rea sit, intumescet et rumpetur uterus ejus, femurque ejus putrescet, itaque ipsa erit in maledictionem. Ritus hujus probæ cum sacrificio descripsi *Num. v*.

8. Terra non vendetur in perpetuum, sed pro rata annorum, qui supersunt usque ad jubileum: quia mea est, et vos advenæ, et coloni mei estis, *Levit. xxv*, 23. Vide ibi dicta.

QUARTÆ LEGES MOSIS MIXTÆ, SUNT MORALES ET CÆREMONIALES ET JUDICIALES SIMUL.

1. Qui concubuerit cum muliere in fluxu ejus menstruo, interficientur ambo, *Levit. cap. xx*, vers. 18.

2. Filia sacerdotis si deprehensa fuerit in stupro, et violaverit nomen patris sui, flammis exuret, *Levit. xxi*, 9.

3. Qui polluerit sabbatum, id est opus fecerit in eo, morte morietur, *Exodi xxxi*, 14.

4. Levitæ ex decimis suis dabunt decimas sacerdotibus, easque meliores et pinguiores, ne pollutant oblationem filiorum Israel, et ne moriantur, *Numer. xviii*, 32.

5. Pater filie, maritus uxoris, vota irritare

potest primo die, quo ea scivit, non secundo, *Num. xxx*.

6. Leprosus solus habiet extra castra, *Levit. xiii*, 46.

7. Jumentum tuum non facies congressum alterius generis animalibus, *Levit. xix*, 19.

8. Crocodilum, murem, talpam, mustelam, lacertam non comedes, *Levit. xi*, 29.

9. Denique huc pertinent leges mortis lætæ in incestuosos, qui cum nepte, nuru, matertera, etc., fornicantur, *Levit. xx*, 19. He enim leges partim naturales sunt, partim cærimoniales, partim judiciales.

DE MENSURIS ET PONDERIBUS

HEBRÆORUM, GRÆCORUM, ROMANORUM ET HISPANORUM,

COLLECTA

EX ROBERTO CENALI, AGRICOLA, ALCIATO, ET MAXIME VILALPANDO ET ALCAZARIO,

QUI NOVISSIME ET EXACTE DE HIS SCRIPSERUNT.

I. De monetis et ponderibus.

Premoneo me hic libram accipere communem 12 unciarum, non autem majorem, quæ 16 est unciarum.

TALENTUM unicum est apud Hebræos, continetque tria millia siclorum, uncias mille quingentas, duodecim millia drachmarum, minas Hebræas 60, Atticas 120, Romanas libras 125.

Decem millia talentorum auri sunt milliones aureorum seu drachmarum 120; aureus enim Francicus est unius drachmæ. Libra ergo auri continet uncias auri duodecim, drachmas sive coronatos Francicos nonaginta sex. Talentum ergo auri continet duodecim millia coronatorum Francicorum. Millia coronatorum Francicorum sunt uncia 125000, puta libræ 10416 et 4 uncia.

Talentum aliud erat aureum, aliud argenteum, aliud rerum: omnia hæc equalis erant ponderis, sed disparis pretii.

Proportio pretii auri ad pretium argenti tempore Platonis, erat duodecupla, ita scilicet, ut una uncia, vel libra auri valeret 12 uncias, vel libras argenti, teste Platone in *Socrate*: similiter fuit tempore Davidis. Nam David emit aream Ornan Jebusei, cum bobus et plastro, auri sicli 50, qui efficiunt siclos argenti sexcentos, ut patet II Reg. xxiv, 24, collato cum I Paral. xxi, 23, in Hebræo, qui habet: *Dedit David Ornan pro loco siclos auri pondere* (id est, pretio et æstimatione) *sexcentorum siclorum*, argenti scilicet, hoc est, quorum pondus æstimabatur sexcentis, scilicet argenteis siclis, sive qui valebant sexcentos siclos argenteos. Unde in Hebræo est accentus *zakeph*, qui quasi hypocolon distinguit et sejungit *zè auri a zè pondere*. De argenteo enim proxime mentio præcessit. Alii enim David versu præcedenti: « Argentum, dabo quantum valet. » Communiter enim apud Judæos siclus intelligebatur argenteus, quia per argenteum pretia rerum in emendo et vendendo definebant. Dices: Noster Interpres vertit: *Dedit ergo David Ornan pro loco siclos auri justissimi ponderis sexcentos*. Ergo hi sicli fuerunt auri, non argentei. Respondeo: Erant autem quoad materiam (erat enim moneta aurea),

sed argentei quoad æstimationem valoris et pretii, quod communiter, ut dixi, taxabatur siclo argenteo, non aureo. Sensus ergo est: *Dedit David, etc., siclos auri*, id est in auro, *sexcentos*, scilicet vulgo usitatos, nimirum argenteos, *q. d.* Dedit ei siclos aureos, qui justo pondere appensii valebant sexcentos siclos usuales, puta argenteos. Sexcenti ergo sicli auri idem sunt, quod viri sexcentorum siclorum argenti in auro, vel in moneta aurea. Sic Belgæ vulgo per regalem accipiunt argenteum, non aureum; proinde si quis apud eos dicat: *Dedit mihi rex regales in auro sexcentos*, argenteos intelligunt in pretio, sed in materia et moneta aureos.

Hunc sensum posunt Hebræa, et sic docte apteque conciliantur hic locus cum II Reg. xxiv, 24, ubi eadem area empta dicitur quinquaginta siclis, scilicet plenis et perfectis, puta aureis. Licet enim ibi dicatur, *argenti siclis quinquaginta*, tamen aureos fuisse liquet ex dictis; *zè ergo argenti*, idem est quod *peunnie*, *q. d.* Dedit ipsi peuniam 50 siclorum. Sic enim passim argentum vocamus peuniam, sive ea sit argentea, sive aurea, uti hic erat.

Ita utrumque locum explicant, et inter se conciliant Andreas Masius in *Josue*, capite vii, vers. 21, Vilalpandus, tom. III in *Ezech.*, pag. 414, Alcazar, *De Ponderibus*, propos. 22, pag. 60, ubi docent, I Paral. xxi, 23, siclum auri vocari pondus (*שקל* *sekel* enim, id est siclus, hebraice significat pondus. Veterum enim peunia non erat signata, uti jam est, sed ad pondus appendebatur, v. g. tot drachmæ vel uncia auri vel argenti) auri quod valeat siclum argenti, sic ut sexcenti sicli auri, id est in auro, vocentur quinquaginta sicli, hoc est ducente drachmæ (siclus enim ponderabat 4 drachmas) auri, quæ valebant siclos argenti sexcentos, sive drachmas argenti 2400.

Sic S. Hieronymum, Abulensem, Valabulum et Cajetanum hæc aliter, et in speciem facilius conciliant, dicendo partem areæ in qua sacrificavit David, primo ab eo emptam fuisse 50 siclos argenti; deinde totam aream, totumque montem Sion ab eo emptum fuisse sexcentis siclis aureis; sed hoc acriter impugnat Vilalpandus. Hæc in primâ editione obiter tantum tetigi, non esse

DE PONDERIBUS AC MENSURIS.

557

cleavi, ideoque dum brevis esse labor, obscurus flo. Spectant enim ad libros Regum, ibique enumeranda erant: placuit tamen hic scrupulum lectori eximere.

David, I Paral. xxii, 44, reliquit Salomoni pro templo centum millia talentorum auri, hoc est duodecim cum dimidio milliones librarum auri, puta mille et ducentos milliones aureorum Francicorum; tantumdem reliquit ei in argento: universim ergo reliquit ei bis mille et quadringentos milliones aureorum; quantum auri vix est in tota Europa. Alcazar tamen hæc talenta auri putat fuisse argentea; et talenta argentea putat fuisse area: et sic ex talentis auri tantum fuisset duodecima portio talentorum jam dictorum; et ex talentis argenti tantum fuisset quinquagesima portio, id est, fuissent tantum in auro milliones centum, in argento vero viginti quatuor, hoc est, universim fuissent aureorum Francicorum milliones 124. Sed verba Scripturæ aliud et plus requirunt: de qua re alibi disputabo.

Talentum Atticum est dimidium talenti Hebraici: nam continet sex millia drachmarum, id est, minas Atticas 60.

MINA Attica et Romana continet centum drachmas, siclos viginti quinque.

Mina Hebræa continet 60 siclos, id est, drachmas 246, uncias 30, puta duas libras cum media. Dicitur mina vel mina, מנה *mana*, id est, numeravit: unde *mane*, *tekel*, *phares*.

SICUS erat senuncia, puta quatuor drachmæ: hinc siclus, stater, tetradrachmum idem sunt; siclus et uncia mundo pene sunt cœvæ; hinc ubique eadem est uncia continens octo drachmas. Dicitur siclus a שקל *sahal*, id est ponderavit. Chaldæi dicunt *tekel*, vel *tekel*.

Siclus ergo argenti ponderabat tantum, quantum 4 regales Hispanici quinque stuforum; erat ergo siclus argenti quasi unus florenus Brabanticus: siclus vero auri erat 4 coronati Francici, qui valent 12 florenis Brabanticis.

OBOLUS Hebraicus erat vigesima pars sicli, et quadragesima uncia: erat ergo major obolo Attico; hic enim erat sexta pars drachmæ, ac proinde 24 pars senuncie.

Unus erat siclus: duplex enim siclus, puta sacer, sive major, et civilis, sive minor, figmentum est Rabbini.

Siclus subintelligendus est, quoties aureus, vel argenteus legitur.

Due armillæ a servo Abraham datæ Rebeccæ, Genes. xxiv, 22, erant decem siclorum auri; singula ergo erant 5 siclorum, id est, duarum unciarum cum media.

Sicut dimidius regalis vocatur subinde regalis, ita dimidius siclus vocatur subinde siclus, præsertim in auro et ere; unde in aures Rebeccæ appendebat singula tantum dimidium siclum, uti habent Hebræa: noster tamen Interpres dicit eas appendisse siclum. Vide Alcazar, *De Mens.*, pag. 51.

DIDRACHMUM est dimidius siclus: integer enim siclus erat tetradrachmum: pendebat enim quatuor drachmas.

ARGENTEUS est siclus argenti. Alii putant fuisse didrachmum sicli argenti.

Joseph venditus fuit 20 argenteis, id est 20 siclis argenti, puta 20 florenis Brabanticis; Christus venditus fuit 30 siclis argenti, id est 30 florenis Brabanticis, sive 15 uncis argenti.

Habuit Salomon in construendo templo octoginta millia Ægyptiorum, et octoginta millia Phœnicum; et quando eos domum dimisit, dedit singulis 10 siclos auri, id est, 40 coronatos Francicos. Summa ergo omnium que eis dedit, fuit mille millia, et insuper sexcenta millia siclorum. Præterea in hoc opere habuit centum quinquaginta millia Gabaonitarum, sive Nathineorum, et triginta millia Hebræorum quibus verisimile est cum tantumdem dedisse, cum pares fuerint in labore. Unde in universum omnibus computatis, dedit centes et trigentes centena millia aureorum, et insuper sexcenta millia, hoc est, tredecim milliones et sexcenta millia aureorum.

SOLIDUS olim fuit sexta uncie pars, indeque sextula dicebatur; hinc 72 solidi facebant libram: hæc enim 12 uncias continet.

DENARIUS erat numerus argenteus unius drachmæ: 4 ergo denarii æquales erant pondere et pretio uni siclo, sive 4 regalibus Hispanis 5 stuforum: hi enim totidem, scilicet 4 drachmas ponderant. Denarius ergo valebat quasi 5 stufos modernos. Dicitur est denarius, quod decem asses, id est, minimos nummos, contineret. As erat quasi medius stufus modernus: dupondium erant duo asses.

Quarta pars denarii vocabatur SESTERTIUS, quasi semis tertius; erat ergo sestertius stufus prisce, qui modo valet stufum cum quadrante. Mille ergo sestertii erant mille stufi prisce, qui olim valebant florenos Brabanticos 50; jam valent florenos Brabanticos 62, imo amplius: in dies enim mutantur et augentur pretia nummorum, non sine republicæ damno et perturbatione.

SESTERTIUM in neutro, et in plurali SESTERTIA singula valebant mille sestertios. Continebant enim singula sestertia in se duas libras et semissem; singule autem libræ continebant drachmas, vel denarios 400, id est, sestertios 400. Dux itaque libræ et dimidia valebant mille sestertios, idque uno nomine *sestertium* dicebant. Decem ergo sestertia valebant decem millia nummorum sestertiorum, qui valebant 500 florenos Brabanticos prisce. Quod si hunc numerum per adverbium extuleris, ad hunc modum, *decies sestertium*, jam reddideris hanc summam centuplo majorem. Idem enim est dicere, *decies sestertium*, quod decies centena millia sestertiorum, quæ valent quinquaginta millia florenorum Brabanticorum.

rum prisorum : sic *centies sestertium* sunt centies centena, sive decies millena millia sestertiorum, quae valent quinquaginta millia florenorum, seu ducenta millia phlippicorum. Vide *Baudouin de Ass.*

H. De mensuris sive vasis.

Mensurae omnes estimandae sunt secundum capacitatem aquae, quem capere possunt : unde quoad capacitatem semper sunt aequales, sed pro ratione materiae, inaequalis sunt ponderis, v. g. sextarius est vas, sive scyphus magnus, qui continet 20 uncias aquae, vini vel acetii (horum enim aequale est pondus) ; sed si idem sextarius impletur auro, continebit tantumdem quoad ambitum et capacitatem ; sed quoad pondus, longe amplius : quia auri pondus se habet ad pondus aquae, sicut se habet 18 $\frac{1}{2}$ ad unum, vel ut se habent 2775 ad 148. Quare cum sextarius aquae continet 20 uncias, sequitur, per regulam trium, quod sextarius auri contineat uncias 375 ; si enim 148 dant 20, ergo 2775 dant 375.

SEXTARIUS ergo Romanus aquae, vini et acetii ponderat 20 uncias ; sextarius olei, 48 uncias ; sextarius frumenti Romani, sive nostratis, 15 uncias ; sextarius farinae ejusdem ponderat 8 vel 9 uncias (frumentum enim densius et ponderosius est farina), sextarius mellis ponderat 30 uncias, sextarius amri ponderat uncias 375, sextarius plumbi ponderat uncias 233, sextarius argenti ponderat uncias 208, sextarius cupri ponderat uncias 182, sextarius ferri ponderat uncias 161, sextarius stanni ponderat uncias 130.

Hinc facile est colligere quae sit proportio ponderis inter metalla, quodque aurum omnibus, etiam plumbo, sit ponderosius, licet contrarium putarit Plinius, lib. XXXIII, cap. III, sed falso. In aequali ergo quantitate, si oleum ponderat 9 uncias,

Aqua pendet 10 uncias.
Mel, 45 uncias.
Stannum, 75 uncias.
Ferrum, 80 $\frac{1}{2}$ uncias.
Es cupreum, 91 uncias.
Argentum, 104 uncias.
Plumbum, 116 $\frac{1}{2}$ uncias.
Argentum vivum, 150 uncias.
Aurum, 187 $\frac{1}{2}$ uncias.

Rursum frumentum Palaestinae densius et ponderosius est, quam sit Romanum et nostrum. Sextarius ergo frumenti Palaestinae pendet 20 uncias, Romani vero 15 uncias.

Rursum triticum ponderosius est hordeo : sextarius enim hordei Romani pendet uncias 12, tritici vero 15.

AMPHORA dicta est, quod duas haberet ansas, quibus utrimque ferebatur, ab *ἀμφω* et *ἄγω*. Amphora capiebat congios octo, id est sextarios 48 ; alio nomine Quadrantal dicebatur, a mensurae ejus figura, quae omni ex parte pedem Romanum

habebat quadratum. Si enim vas facias, quod tam in longitudine, quam latitudine et altitudine, sive profunditate, habeat pedem Romanum, erit quadrantal, sive amphora. Amphora ergo erat quadratura pedis Romani, continens libras 80 aquae vel vini (frumenti vero nostratis 60), id est uncias aquae 960 ; loquor de amphora Romana : nam Attica fuit major tertia parte ; continebat enim tres urnas, ait Fannius, id est 120 uncias aquae.

Amphoram Romani dividerunt in duas urnas, uti geometricae et pulchre ostendit Vilalpandus, pag. 433. Urnam deinde dividerunt in quatuor congios : ita ut urna sit amphora dimidium, continens sextarios 24, et congius, qui et chus dicitur, sit octava pars amphorae. Congii formam vide apud Vilalpandum, pag. 500.

Covaris ergo est quarta pars urnae : continet sextarios 6, foglietas 8, hoc est libras aquae 10, frumenti nostratis septem cum dimidia. A congio Novellius Torquatus dicitur esse *Tricompius*, quod unico haustu eorum Tiberio Cesare, tres vini congios exhausisset, teste Plinio, lib. XIV, xxii.

Ex 20 amphoris fit *cutuus*, quae maxima erat Romanorum mensura, continens sextarios 960, libras aquae, vel vini 1600 ; sed in frumento nostrate continet libras 1200.

Ex duabus amphoris fit *medimnus*. **MEDIMNUS** ergo continet sex modios : quia enim amphora continet tres modios. Est ergo medimnus decima pars olei, atque in aqua et vino continet 160 libras, in frumento vero nostrate 120.

MODIUS Romanorum propria mensura et vox est ; est enim modius quasi modus, quo frumenta dispensantur. Epiphanius tamen docet Romanos modii nomen et mensuram ab Hebraeis accepisse. **מֹדָה** enim significat mensurare : inde **מִדָּה** *midda* est mensura, modius. Modius est tertia pars amphorae, continet 16 sextarios, heminas 32, puta 26 libras $\frac{1}{2}$ aquae vel vini ; frumenti vero nostratis 20 libras, estque sexta pars faneae Hispanicae.

CHOENIX continebat 4 sextarios, eratque modii quarta pars, amphorae duodecima : choenix erat diurnus hominis cibus.

SEXTARIUS Romanus erat sexta congii pars, indeque dicitur esse sextarius, ait Fannius.

Sextario tam arida, quam liquida metiebantur. Sextarius Romanus continet uncias 20 : erat ergo sextarius instar magui scyphi, eratque quarta pars choenici.

HEMINA, vel *colyla* erat dimidium sextarii : **QUARTARIUS** erat sextarii quarta pars : **ACTABULUM** octava : **CYATHUS** duodecima.

SEXTANS sunt duo cyathi, **QUADRANS** tres, **TRIENS** quatuor cyathi.

Sextarium Romanum cum Attico et Hebraeo aequalem fuisse contendit Vilalpandus. Sed clare demonstrat Alcazar eos fuisse diversos ; ac Romanum continuisse uncias 20, Atticum 16, Hebraicum

puta II. hinc 30 aquae.

Ura est dimidium amphorae.

Congius est octava pars amphorae.

Coleus continet 20 amphoras.

Medius continet duas amphoras.

Medius est tertia pars amphorae, continet 26 libras aquae.

Choenix erat quarta pars modii.

Sextarius Romanus continet 20 uncias aquae.

Hemina erat dimidium sextarii.

13 $\frac{1}{2}$; ita ex Mariana ipse, propos. 5 et seq., idque mox clarius patebit.

Corus hebraice dicitur **חֹמֶר** *homer*, quasi *chamor*, id est acervus, vel cumulus frumenti : inde quoque asinus dicitur **חֹמֶר** *chamor*, eo quod hunc acervum bajulet, est enim *homer* quasi asinarum onus ; hinc asinus, *Math.* cap. XXI, 2, vocatur **חֹמֶר־עֶזְרָא** : huc etiam alludunt Hebraei, *Judic.* xv, 16. Vilalpandus coram tribuit Graecas metretas 10, Hebraea ephi 10, sata 30, medimnos 7 cum dimidio, artabas 6, amphoras Romanas 13, modios Romanos 43, id est aquae, vel vini libras 1200, uncias 14400. Verum melius Alcazar coram tribuit tantum libras aquae 800, uncias 9600, modios Romanos 30. Id mox clarius patebit ex bato, sive ephi.

Mense Salomonis quotidie ministrabantur 30 cori simile, et 20 farinae ; unde fiebant 24 millia, et rursum sedecim millia, id est universim, quadraginta millia librarum panis. Corus continet 5 medimnos Atticos, sive 5 faneae Hispanicas : hi enim continent 30 modios.

LETHEC est dimidia pars cori, hoc est, duae fere faneae cum dimidia, sonatque *lethec* elevationem : est enim onus, quod vegetus adolescens asino potest imponere.

EPHI, vel **EPHA**, **BATUS** et **METRETA** aequalia sunt, sicutque decima pars cori, *Ezech.* xlv, 11. Ephi continet tria sata : satum continet 24 logim, id est, sextarios ; ergo ephi continet sextarios 72. Hydrie ergo singulae in Cana Galilaea, capientes metretas binas, capiebant sextarios, sive scyphos magnos 144.

BATUS erat duplex, inquit Vilalpandus : major, continens metretam cum dimidia, id est 180 sextarios : minor, continens metretam, id est 72 sextarios. Sine enim conciliandus est, inquit, locus III *Reg.* vii, 16, ubi dicitur quod mare aneum, quod fecit Salomon, continebat duo millia batos, cum II *Paral.* iv, 5, ubi dicitur quod idem mare capiebat tria millia metretas, vel, ut hebraice est, batos, quia scilicet batus major continebat metretam sive batum minorem unum cum dimidio ; duo ergo millia batorum majorum faciebant tria millia metretarum, sive batorum minorum. Ita Vilalpandus. Verum Alcazar, lib. *De Mensur.*, propos. 14, ostendit hos batos non fuisse communes, sed extraordinarios et minores, adeoque fuisse tantum decimam partem bati ; eosque fuisse duplices, ita scilicet, ut unus esset sesqui alterius.

Dico ergo cum Alcazario : Communis batus, ephi et metreta aequalia sunt inter se, et cum amphora Romana, continentque sextarios Romanos 48, id est, aquae uncias 960 : hinc ephi continet tres modios, *Ruth* II, 17, sicut homer continens decem ephi, continebat 30 modios, modios utique vulgares Latinis, puta Romanos : modius autem Romanus continebat aquae uncias 320, uti omnes consentiunt : ergo ephi continens tres mo-

dios, continebat uncias 960. Id pluribus et solidius demonstrat ex S. Hieronymo, Epiphania et aliis, Alcazar supra, qui consentit Mariana, imo S. Hieronymus et Epiphanius, qui asserit corum idem esse, quod 30 modii Romani, et tam nomen, quam mensuram modii, Romanos fuisse ab Hebraeis mutuatos.

Quare cum Josephus et alii dicant batum, sive ephi, continuisse 72 sextarios Hebraicos, hinc sequitur sextarium Hebraicum, sive log, uncias continuisse, non 20, uti continebat sextarius Romanus, sed tantum 13 $\frac{1}{2}$; si enim 13 $\frac{1}{2}$ multiplices per 72 sextarios, invenies precise 960 uncias, quot continet batus, seu ephi. Ita Mariana et Alcazar.

Consequenter cum decima pars bati, vel ephi sit gomor, sive assaron, sequitur gomor sive assaronem continuisse uncias, non 144, ut vult Vilalpandus, nec 63, ut vult Ribera, sed 96, hoc est 8 libras 12 unciarum : divide enim ephi, continens uncias 960, per decem, habebis 96.

Hinc facile est concipere quomodo ex manna Hebraei quotidie gomor comederint : hoc enim cum esset levius frumento, non 76 uncias, sed multo minus, puta 30 circiter uncias tantum ponderabat. Rursum, quomodo parva mensura poterit capere panes propositionis, quorum singuli constabant duobus gomor, sive duobus assaronibus. Licet enim hi pleni frumento Palaestino appenderent 46 libras, puta 486 uncias, tamen in farina, vel similia, ob ejus raritatem et levitatem, tantum appenderent 13 libras cum dimidia, uti ostendi *Levit.* xxiv, 5.

Hinc rursum deducitur quae fuerit mensura hin. Hin enim continebat 12 sextarios : sextarius autem Hebraicus continebat uncias 13 $\frac{1}{2}$; multiplicata ergo 13 $\frac{1}{2}$ per 12 habebis 160 uncias, id est 13 libras $\frac{1}{2}$: tot ergo continebat hin, eratque aequale semimodio Romano. Ita Alcazar, apud quem Vilalpandus, qui hini dat sextarios Romanos 12, id est uncias 240. Putat enim ipse sextarium Hebraicum fuisse aequalem Romano ; sed id bene refutat Alcazar.

Quarta pars hin erat tres sextarii Hebraei, id est unciae aquae vel vini 40 ; id est librae tres, et 4 uncias.

Satum est tertia pars ephi, continetque modium Romanum. Satum ergo et modus aequalia sunt, perinde ac metreta et ephi. Ita Alcazar. Alii sato tribuunt sesquimodium.

ARTABA Aegyptia continet tres modios Romanos cum triente, inquit Vilalpandus. Verum Alcazar et alii artabae dant modios quinque.

CABUS, sive choenix Hebraeorum, est mensura victus diurni ; continet 4 sextarios, id est sex libras $\frac{1}{2}$; ita Vilalpandus, quia putat sextarium Hebraicum fuisse aequalem Romano. Verum melius Alcazar, ut sextario Hebraeo tantum tribuit uncias 13 cum $\frac{1}{2}$, ita consequenter cabo Hebraeo, continenti 4 $\frac{1}{2}$ logim, sive sextarios, tribuit uncias

Gomor, sive assaron continebat 12 libras aquae.

Hin continebat 12 sextarios.

Satum est sesquimodius.

aque 53 $\frac{1}{2}$: erat enim cabus duodecima pars ephi, sive bati et amphorae, sati vero quarta.

LOC est sextarius Hebraeus, puta 43 unciae cum $\frac{1}{2}$. CADUS est hydria: an mensura sit genus, et cuius capacitatis, ex Scriptura colligi non potest, ait Vivalpandus; licet Cénalis et Fannius putent amphoram, praesertim Atticam, subinde dici eadum a continendo; et sic cadus continebit 42 congios, id est 72 sextarios.

AROA, sive cantharus Hispanicus, constat octo bocalibus Italicis, libris 42 et 8 uncias, puta uncias 312, estque quarta pars fanaeae.

SYNOPSIS MENSURARUM, SI AQUA VEL VINO IMPLEANTUR, QUANTUM PONDERENT.

CULCUS continet aquae, vel vini talenta 42 $\frac{1}{2}$, libras 4600, uncias 19200.

BOTTA Romana continet talenta 10 $\frac{1}{2}$, libras 1365 $\frac{1}{2}$, uncias 46384.

CORUS continet libras 800, uncias 9600.

RUBLUM Hispanicum talenta 6 $\frac{1}{2}$, libras 820, uncias 9840.

Fanea Hispanica talenta 4 $\frac{1}{2}$, libras 908, uncias 2016.

Fanea quarta pars est AROA; continet libras 42 $\frac{1}{2}$, uncias 512.

MEDMUS talenta 4 $\frac{1}{2}$, libras 460, uncias 1920.

EPHI, BATUS et METRETA libras 80, uncias 960.

PES CUBICUS Graecorum libras 90 $\frac{1}{2}$, uncias 4085 $\frac{1}{2}$.

AMPHORA, sive pes cubicus Romanorum libras 80, uncias 960.

SATUM libras 26 $\frac{1}{2}$, uncias 320.

PALMUS CUBICUS Romanas libras 37 $\frac{1}{2}$, uncias 447 $\frac{1}{2}$.

SCORTIUM libras 32, uncias 386.

MODIUS Romanus libras 26 $\frac{1}{2}$, uncias 320.

CELEMIN Hispanicus libras 14, uncias 168.

HIN libras 13 $\frac{1}{2}$, uncias 160.

CONGIUS, sive CHUS libras 10, uncias 120.

GOMOR, sive ASSARON libras 8, uncias 96.

CHOENIX libras 6 $\frac{1}{2}$, uncias 80.

BOCAL ROMANUS libras 8 $\frac{1}{2}$, uncias 64.

CADUS, sive PALMUS CUBICUS Hebraeorum libras 2 $\frac{1}{2}$, uncias 33 $\frac{1}{2}$.

LOC, sive SEXTARIUS libras 4 $\frac{1}{2}$, uncias 43 $\frac{1}{2}$.

FOGLIETTA Romana libras 1 $\frac{1}{2}$, uncias 16.

COTYLE et HEMINA uncias 10.

ACTEABULLEN uncias 2 $\frac{1}{2}$.

CIATHUS unciam 1 $\frac{1}{2}$.

DIGITUS CUBICUS 4 $\frac{1}{2}$.

III De mensuris longitudinis.

CALAMUS continet sex cubitos.

CUBITUS est sesquipies, puta ea longitudo, quae a flexu brachii porrigitur usque ad extremum digiti, qui index vocatur, continetque 24 digitos, sive duas spithamas, estque quarta pars staturae hominis, quisque enim homo rite formatus, ha-

BOCCALE Italicum et Hispanicum AÇUNAR continet 4 foglietas, puta 3 libras et 4 uncias, id est universim 64 uncias.

FOGLIETTA continet 16 uncias, tantumdem continet QUARTILLO.

BARIL constat bocalibus 32, libris 470 $\frac{1}{2}$, uncias 2048.

BOTTA Romana continet octo barilas, bocalibus 256.

FANEA, seu QUINTAL continet centum libras Hispanicas, id est libras communes 12 unciarum 168.

bet in statura 4 sui cubitos, adeoque tantus est, quanta est expansio brachiorum ejus: brachia enim complicata in cubito, seque in digito indice contingentia, faciunt 4 cubitos, quae est statura cuiusque. Consequenter, cum cubitus sit sesquipies, sequitur quemque hominem, uti sui cubitos habet 4, ita et sui pedes habere sex, in statura.

Ita S. Hieronymus, Vitruvius, et passim alii; unus Alcazar *propos.* 9 multis probare contendit cubitum in S. Scriptura non esse quartam, sed sextam partem humanae staturae, quia censet cubiti nomine non comprehendit manum, sed tantum os illud praecipuum, ab ima manu ad brachii usque curvaturam extensum. Adhuc sex cubitos facere calamus, indeque calamus vocari mensuram hominis, id est staturae humanae, *Apoec.* xxi, 17. Rursus, hunc cubitum esse duplicem: *primum* esse antiquum Adami, et *primum* illorum magnorum hominum, qui continent digitos Romanos 18 $\frac{1}{2}$, sitque pene aequalis pedi Romano: hic enim sedecim praecise digitos continet. *Secundum* esse posteriorem et minorem, qui constat Romanis pedibus 14 $\frac{1}{2}$, atque hoc minore S. Scripturae mensurare luterus, et mare aneum. Verum a communi aliorum omnium sententia recedendum non esse censeo.

PALMUS, hebraice *קַמֹּחַ tapach*, est spatium 4 digitorum transversim positorium.

Tres palmi complent palmum extensum, qui spithama dicitur.

SPITHAMA, hebraice *זֶרֶת zeret*, est spatium quod distenta manu inter pollicem et indicem interiacet, continetque 12 digitos transversos.

PASSUS est spatium quinque pedum.

Dimidium passus est gressus, qui continet duos pedes cum dimidio.

PES ROMANUS continebat quatuor palmos, id est sedecim digitos Romanos transversos; quantitatem ejus vide expressam apud Alcazar, lib. *De Mensur.*, pag. 8.

MILLIARE a mille passibus deductum est, continet octo stadia.

STADIUM continet 125 passus, id est, pedes 750.

Boccalis
Açunare.

Foglietta.

Quartillo.
Baril.

Botla.

Fanea.

Quisquis
homo ha-
bet in
longitu-
dine qua-
tuor sui
cubitos.

Spithama.
ma.

Passus
Gressus.

Pes.

Milliare
centies
mille
passus.
Stadium
125 pas-
sus.

INDEX

LOCORUM SACRÆ SCRIPTURÆ

QUE IN PENTATEUCHO SINGILLATIM EXPLICANTUR.

Primus numerus paginam, secundus columnam denotat: ubi unus est, ad proximam nominatam paginam referri signum esto. Tomus II asterisco indicatur.

EX VETERE TESTAMENTO.

EX GENESI.

Cap. xiv. vers. 23. A filo subtegmis usque ad corrigiam caligae. *Pag.* * 217, *col.* 1.

xxx. 30. Ut aliquando providem domui meae. 436, 2.

xxiv. 10. Non vocaberis ultra Jacob, sed Israel. 490, 1.

xliii. 6. In meam hoc fecistis miseriam, ut indicaretis ei et alium vos habere fratrem, 51, 1.

EX EXODO.

Cap. iii. vers. 2. Rubus ardebat in igne, 81, 1.

vi. 8. Levo manum meam, 29, 1.

viii. 15. Ingravavi cor suum, 488, 2.

EX LEVITICO.

Cap. xiv. vers. 11. Quae sponte nascuntur non metes, 621, 2.

EX NUMERIS.

Cap. v. vers. 22. Utero tumescente, putrescat femur tuum, 384, 1.

x. 34. Nubes quoque Domini super eos erat per diem cu incederent, 353, 2.

xiv. 14. Nubes tua protegat filios, et in columna nobis precedas eos, 353, 2.

— 17. Sicut jurasti dicens, Dominus patiens, et multae misericordiam, 719, 2.

xviii. 15. Omne animal immandum redimi facias, 548, 1.

xxvii. 21. Eleazar conset Dominum, 688, 1.

EX DEUTERONOMIO.

Cap. xvi. vers. 2. Immolabis phase Domino de ovibus, et de bobus, 527, 2.

— 6. Vespere ad solis occasum, quando egressus es de Aegypto, 542, 1.

xiii. 14. Ut sint castra tua sancta, 772, 2.

xxiii. 18. Letaare, Issachar, in tabernaculis tuis, 444, 1, 2.

EX JOSUE.

Cap. xi. vers. 4. Stabit ante portas civitatis, et loquetur senioribus, etc., 882, 1.

EX LIBRO JUDICUM.

Cap. vi. vers. 23. Pax tecum, non morieris, ne timeas, 318, 2.

xi. 9. Considera quod dies ad occasum declivior sit, et propinquat ad vesperam, 516, 1.

EX LIBRIS REGUM.

Lib. I. Cap. ii. vers. 30. Ut domus tua et domus patriae tui ministraret in conspectu meo, 147, 1.

iv. 21. Translata est gloria de Israel, 683, 1.

xii. 21. Nolite declinare post vana, quae non proderunt vobis, 31, 2.

xiv. 12. Si dixerint: Ascendite ad nos, ascendimus, 237, 1.

xx. 8. Si est iniquitas in me, tu me interfice, 228, 1.

xxix. 5. Percussit Saul mille, et David decem millia, 308, 2.

Lib. II. Cap. ii. vers. 14. Surgant pueri et ludant, 240, 1.

iii. 8. Nunquid caput canis ego sum? 482, 2.

xii. 10. Non recedet gladius de domo tua usque in semipiternum, 123, 1.

xxiii. 19. Ad tres primos non pervenit, 557, 1.

Lib. III. Cap. xiii. vers. 33. Quicumque volebat, implebat manum suam, 209, 2.

Lib. IV. Cap. ii. vers. 12. Carrus israel, et auriga ejus, 487, 1.

viii. 26. Vingtini duorum annorum erat Ochosis, 176, 1.

EX LIBRIS PARALIPOM.

Lib. I. Cap. iv. vers. 1. Fecit quoque altare aneum decem cubitorum altitudinis, 607, 1.

EX ESDRA.

Lib. I. Cap. ii. vers. 63. Donec surgeret sacerdos doctus, atque perfectus, 609, 1.

Lib. II. Cap. vii. vers. 10. Quia sanctus dies Domini est, 536, 1.

EX TOBIA.

Cap. xii. vers. 9. Eleemosyna liberat a morte, 499, 2.

EX JUDITH.

Cap. ix. vers. 2. Deus patris mei Simeon, qui dedisti illi gladium in defensionem alienigenarum, etc., 325, 1.

EX ESTHER.

Cap. xiv. vers. 11. Ne tradas sceptrum tuum his qui non sunt, 411, 11.

EX LIBRO JOB.

Cap. x. vers. 9. Memento quod sicut lutum feceris me, 79, 1.

xi. 12. Vir vanus in superbiis erigitur, et tanquam pulvis onagri se liberum natum putat, 369, 2.